

RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk

Gemeente Woudrichem

Archeologisch onderzoek: een proefsleuven- en
booronderzoek

RAAP

RAAP-RAPPORT 3023

**Plangebied Brede school in
Rijswijk**

Gemeente Woudrichem

**Archeologisch onderzoek: een proefsleuven- en
booronderzoek**

drs. X.C.C. van Dijk

R A A P

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Woudrichem

Titel: Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek: een proefsleuven- en booronderzoek

Status: eindversie

Datum: 3 april 2017

Auteur: *drs. X.C.C. van Dijk*

Projectcode: GIEAL

Bestandsnaam: RA3025_GIEAL

Projectleider: dr. M.P.F. Verhoeven

Projectmedewerkers: drs. L.M. Flokstra, R.E.E. Roggen MA & drs. M.A.H. Lipsch

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 62839

Autorisatie: dr. M.P.F. Verhoeven

Bevoegd gezag: gemeente Woudrichem

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

e-mail: raap@raap.nl

website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2017

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Woudrichem heeft RAAP begin augustus 21014 een proefsleuvenonderzoek en een booronderzoek uitgevoerd in verband met de bouw van de Brede school te Rijswijk in de gemeente Woudrichem. Het primaire doel van het onderzoek was het toetsen en aanvullen van de gespecificeerde archeologische verwachting voor het onderzochte gebied, waarbij het in eerste instantie ging om het (al dan niet) vaststellen van de aanwezigheid van archeologische grondsporen. Voorts diende het onderzoek zich te richten op de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aanwezige archeologische grondsporen en resten.

Het onderzoek is een vervolg op een archeologisch bureau- en booronderzoek, waaruit bleek dat er voor het plangebied een hoge archeologische verwachting geldt voor archeologische resten. Het proefsleuvenonderzoek richtte zich op bewoning vanaf de Romeinse tijd op een stroomrug van de Alm; het booronderzoek op eventuele resten van het 16e-17e eeuwse Huis Weenaert.

Er is één vindplaats aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek. Die bestaat uit ontwateringsgreppels uit de Nieuwe tijd A/B. Mogelijk vond in deze periode meer wateroverlast plaats, waardoor het grondgebruik moest worden aangepast (weiland in plaats van akkerland) en/of ontwateringsgreppels moesten worden aangelegd. Het vondstmateriaal van de vindplaats kan ter plekke zijn achtergelaten maar het kan ook om bemestingsmateriaal gaan. Tijdens het booronderzoek is mogelijk een tweede vindplaats aangetroffen in een ongeveer 50 m brede zone parallel aan de Hendrik Cornelis Hakstraat. Hier is de bodem aanmerkelijk dieper verstoord dan daarbuiten en juist hier is in diverse boringen bouwpuin en/of aardewerk uit de Volle Middeleeuwen en de Nieuwe tijd A/B aangetroffen. Mogelijk dateert het materiaal in dezelfde periode als het verdwenen Huis Weenaert. Het is onduidelijk of deze vindplaats inderdaad Huis Weenaert is, omdat de verstoringen geen verband met het huis hoeven te hebben.

Op basis van het uitgevoerde onderzoek stelt RAAP dat er (geen) sprake is van een behoudenswaardige vindplaats op het terrein waar de Brede school is gepland. Het advies om dit terrein voor ontwikkeling vrij te geven. Wat betreft het mogelijke terrein waar Huis Weenaert heeft gestaan wordt aanbevolen om deze plek middels proefsleuven te laten onderzoeken. Het proefsleuvenonderzoek moet uitgevoerd worden op basis van een Programma van Eisen dat is goedgekeurd door de bevoegde overheid (de gemeente Woudrichem).

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt de bevoegde overheid (de gemeente Woudrichem) een selectiebesluit.

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	7
1.1 Kader	7
1.2 Administratieve gegevens	8
2 Voorgaand onderzoek	11
2.1 Bureauonderzoek	11
2.2 Booronderzoek	14
2.3 Conclusie en aanbevelingen	15
3 Doel van het onderzoek	16
4 Methoden	18
5 Resultaten	20
5.1 Bodem	20
5.2 Proefsleuven	21
5.3 Booronderzoek	26
6 Waardstelling archeologische resten	28
6.1 Inleiding	28
6.2 Waardering vindplaats 1	29
7 Conclusies en aanbevelingen	31
7.1 Conclusies	31
7.2 Aanbevelingen	34
Literatuur	35
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	36
Bijlage 1: Sporenlijst	37
Bijlage 2: Vondstenlijst keramiek	38
Bijlage 3: Vondstenlijst keramisch bouwmetaal	39
Bijlage 4: Natuursteen	40

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

Bijlage 5: Vondstenlijst metaal	41
Bijlage 6: Vondstenlijst glas	42
Bijlage 7: Vondstenlijst bot	43
Bijlage 8: Boorbeschrijvingen	44

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van de Gemeente Woudrichem heeft RAAP begin augustus 2014 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in verband met de bouw van de Brede school te Rijswijk in de gemeente Woudrichem (figuur 1). Het proefsleuvenonderzoek is een vervolg op een archeologisch bureau- en booronderzoek, waaruit bleek dat er voor het plangebied een hoge archeologische verwachting geldt voor archeologische vindplaatsen (resten) vanaf de Romeinse tijd

Figuur 1. De ligging plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek een proefsleuven- en booronderzoek

(Koekkelkoren, 2013). Voorafgaand aan de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek is, conform de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA; <http://www.sikb.nl>), een Programma van Eisen (PvE) opgesteld (Timmermans, 2014). Dit PvE diende als leidraad voor het onderzoek.

Het vooronderzoek is uitgevoerd voor zowel de westelijk gelegen sportvelden als het gebied waar de Brede school zal worden gebouwd (oostelijk deel): dit is het onderzoeksgebied. Het archeologisch onderzoek is opgesplitst en wordt gefaseerd uitgevoerd. Onderhavig onderzoek heeft betrekking op het oostelijke deel. Dit betreft sportvelden en een zone rondom een vijver, beide ten oosten van de Almweg-Parallelweg gelegen, tussen Rijswijk en Giessen (zie figuur 1). Conform het PvE zijn op de sportvelden zes proefsleuven gegraven. Tevens zijn er ten zuiden van de sleuven, rondom de vijver, elf boringen gezet om inzicht te krijgen in de mogelijke aanwezigheid en aard van resten van het verdwenen 16e-eeuwse Huis Weenaert.

Het primaire doel van het proefsleuvenonderzoek was het toetsen en aanvullen van de gespecificeerde archeologische verwachting met betrekking tot het onderzochte gebied, waarbij het in eerste instantie ging om het al dan niet vaststellen van de aanwezigheid van archeologische grondsporen. Om een goed afgewogen beslissing (selectiebesluit) door het bevoegd gezag mogelijk te maken, diende het onderzoek zich tevens te richten op de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventuele archeologische grondsporen/resten. Doel van het booronderzoek was om eventuele resten gerelateerd aan Huis Weenaert te lokaliseren en om de kwaliteit van die resten te bepalen. In hoofdstuk 3 zijn de specifieke onderzoeksvragen met betrekking tot deze aspecten uiteengezet.

Het veldwerk is uitgevoerd op 25 en 26 juni 2015. De uitwerking vond aansluitend plaats. Tijdens het onderzoek is op een prettige wijze samengewerkt met de contactpersoon van de gemeente Woudrichem (de heer M. van Gessel) en de archeoloog van de Regio West-Brabant (drs. L. Weterings-Korthorst). Onderzoeksdokumentatie en vondstmateriaal zullen te zijner tijd worden overgedragen aan het depot van de provincie Noord-Brabant.

De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1.1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

1.2 Administratieve gegevens

Plangebied: Brede school Rijswijk

Plaats: Rijswijk

Gemeente: Woudrichem

Provincie: Noord-Brabant

Coördinaten: NW: 130.005 / 423.008; NO: 130.201 / 423.038; ZW: 130.319 / 422.791; ZO: 130.179 / 422.716

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: nog niet verleend. De gegevens konden ten tijde van het schrijven van dit rapport niet in ARCHIS3 worden ingevoerd.

ARCHIS-waarnemingsnummers: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 62839

2 Voorgaand onderzoek

In mei 2013 is een archeologisch bureau- en booronderzoek uitgevoerd in het plangebied (Koekkelkoren, 2013). In het kader van onderhavig onderzoek worden de resultaten hier samengevat.

2.1 Bureauonderzoek

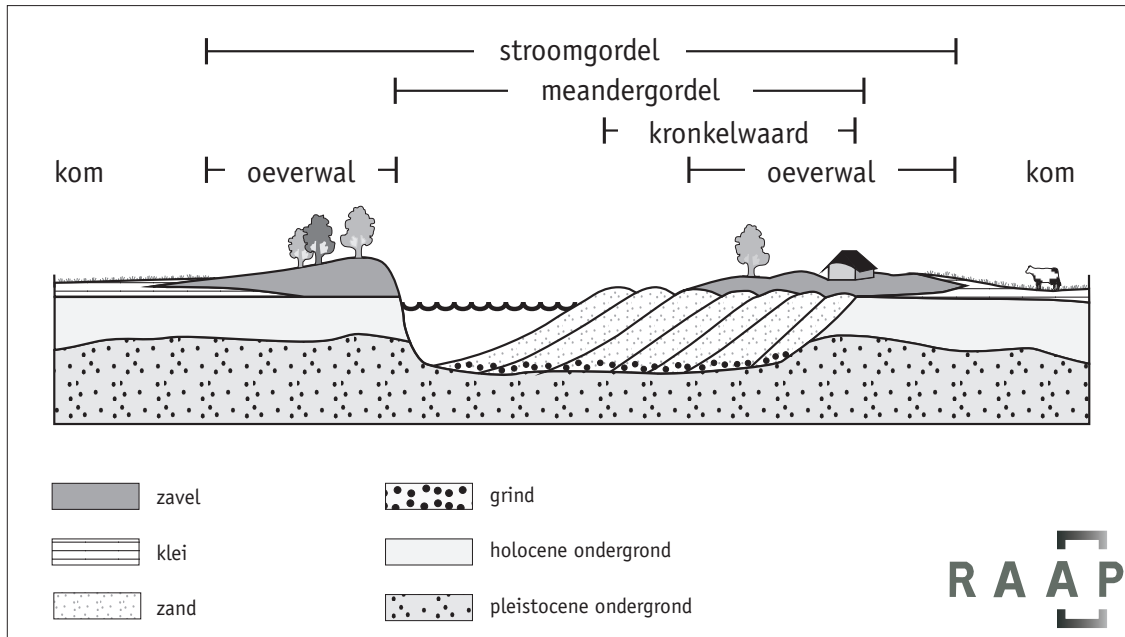
Landschap

Het plangebied ligt in het Midden-Nederlands rivierengebied, meer specifiek in het Land van Heusden en Altena. Volgens de stroomruggenkaart van het Maas-Rijn gebied ligt het plangebied deels op de stroomrug van de Alm (Alterra, 2005; Cohen e.a., 2012). Dit is een voorloper van de Maas die actief was tussen ongeveer 500 voor Chr. en 1150 na Chr. In de 12e eeuw ontstond een nieuwe verbinding tussen de Alm bij Giessen en de Waal bij Woudrichem. Dit nieuwe deel werd later, samen met het bovenstroomse deel van de Alm, de Afgedamde Maas genoemd. Voor 1230 na Chr. is er in de Alm bij Giessen een dam aangebracht, zodat er geen water meer via de Alm landinwaarts kon stromen. Geologisch gezien behorende afzettingen waaruit de bodem in het plangebied is opgebouwd tot de Formatie van Echteld (De Mulder e.a., 2003).

Het rivierenlandschap in een notendop

Een stroomrug is een niet meer functionerende, dichtgeslibde rivierloop met bijbehorende oeverwallen en kronkelwaarden, die als een rug in het landschap zichtbaar zijn. Ten tijde van functioneren wordt dit geheel een stroomgordel genoemd (figuur 2). Een oeverwal is een langgerekte rug langs een rivier of beek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal (siltige en zandige klei) het eerst bezinkt. Een kronkelwaard wordt gevormd in de binnenbocht van een actief meanderende rivier. Tijdens hoogwater wordt in de binnenbocht van de rivier in de zomerbedding een sikkelvormige zandrug gevormd. Deze vorming gaat min of meer gelijk op met oevererosie in de buitenbocht. Na elke vorming van een nieuwe kronkelwaardbank is de rivierbedding de breedte van de bank naar buiten toe opgeschoven. Herhaling van dit proces leidt tot een elkaar afwisselend patroon van ruggen en geulen. Buiten oeverwallen en kronkelwaarden bevinden zich overstromingsvlaktes met komgronden. Dat zijn gebieden waar na overstromingen van een rivier vaak water blijft staan en waar lichtere bodemdeeltjes (klei) kan bezinken. Vanwege inklinking liggen komgronden vaak aanzienlijk lager dan oeverwallen (Berendsen, 1998).

Op de bodemkaart staat het plangebied aangegeven een bebouwde zone, maar vanwege de omliggende wel gekarteerde gronden mag worden aangenomen dat hier van nature kalkhoudende poldervaaggronden aanwezig zijn die bestaan uit zavel en lichte klei (Staring Centrum, 1990). De verwachte grondwatertrap is VI, wat betekent dat het grondwater in de winter op de 40-80 cm -Mv staat en in de zomer op minimaal 120 cm -Mv.

Figuur 2. Schema van de opbouw van een rivierenlandschap (bron: Berendsen, 1998).

Bekende archeologie

In het plangebied zelf zijn tot nu toe geen archeologische vindplaatsen bekend, maar in de omgeving ervan zijn wel enkele archeologische onderzoeken en waarnemingen gedaan. Ten noorden van het plangebied zijn vijf waarnemingen gedaan binnen circa 500- 600 m. Van oost naar west betreft het een munt uit de Midden Romeinse tijd (ARCHIS-waarneming 40364; 180 m ten noordoosten van het plangebied), aardewerk uit de Late Middeleeuwen A (ARCHIS-waarneming 37248; 235 m ten noorden van het plangebied), resten van de oude kerk uit de Late Middeleeuwen A (ARCHIS-waarneming 31331; 440 m ten noorden van het plangebied), glas met een onbekende datering en een metalen ring uit de Late Middeleeuwen B (ARCHIS-waarneming 37237; direct ten noorden van het plangebied), bouwpuin van 't Slotje van Rijswijk uit de Late middeleeuwen B tot en met de Nieuwe tijd B (ARCHIS-waarneming 37113; 560 m ten noordwesten van het plangebied) met het bijhorende terrein van 't Slotje met een ophoging, aardewerk en bouwpuin uit de Late Middeleeuwen A (ARCHIS-waarneming 37112; 480 m ten noordwesten van het plangebied). Binnen 250 m ten zuiden van het plangebied zijn diverse onderzoeken uitgevoerd aan de Burchtstraat/Heerlijkheidstraat in Giessen. Deze onderzoeken zijn nog niet gereed, waardoor er nog geen definitieve resultaten bekend zijn, maar duidelijk is al wel dat het gaat om een waterburcht uit de 14e eeuw. Circa 90 m ten zuiden van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd, waaruit is gebleken dat de locatie aan de Parallelweg in de voormalige geul van de Alm ligt, waardoor een lage archeologische verwachting geldt (onderzoeksmelding 19108).

Verwachte archeologie

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek en de gemeentelijke verwachtingenkaart (Ellenkamp, 2010) werden drie verwachtingszones aangewezen in en rondom het plangebied.

De eerste zone is de oeverwal van de Alm. Hiervoor geldt een hoge verwachting voor resten vanaf de Romeinse tijd. Op basis van een vondst uit deze periode zijn reeds activiteiten en dus menselijke aanwezigheid in de Romeinse tijd aangetoond. De verwachting voor resten uit de Middeleeuwen is middelhoog, omdat de historische kernen van Giessen en Rijswijk verderop liggen. De verwachting voor de Nieuwe tijd is laag omdat het gebied een oud landbouwgebied betreft. De tweede zone betreft de locatie van het voormalige Huis Weenaert. Voor de onverstoorde delen van het plangebied geldt een hoge archeologische verwachting voor resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Voor oudere resten geldt een onbekend verwachting, omdat het op de overgang ligt van de oeverwal naar het komgebied. De derde zone betreft het komgebied van de Alm, waarin het plangebied zich grotendeels lijkt te bevinden. Dit gebied lag relatief laag, met een slappe ondergrond en dus minder gunstig voor bewoning dan de oeverwal. Daarom geldt voor deze zone een lage archeologische verwachting voor resten vanaf de Romeinse tijd. Jongere resten worden tevens niet verwacht, omdat de zone tevens tot het landbouwgebied behoort en het gebied pas werd bebouwd in de tweede helft van de 20e eeuw.

Historie en verstoringen

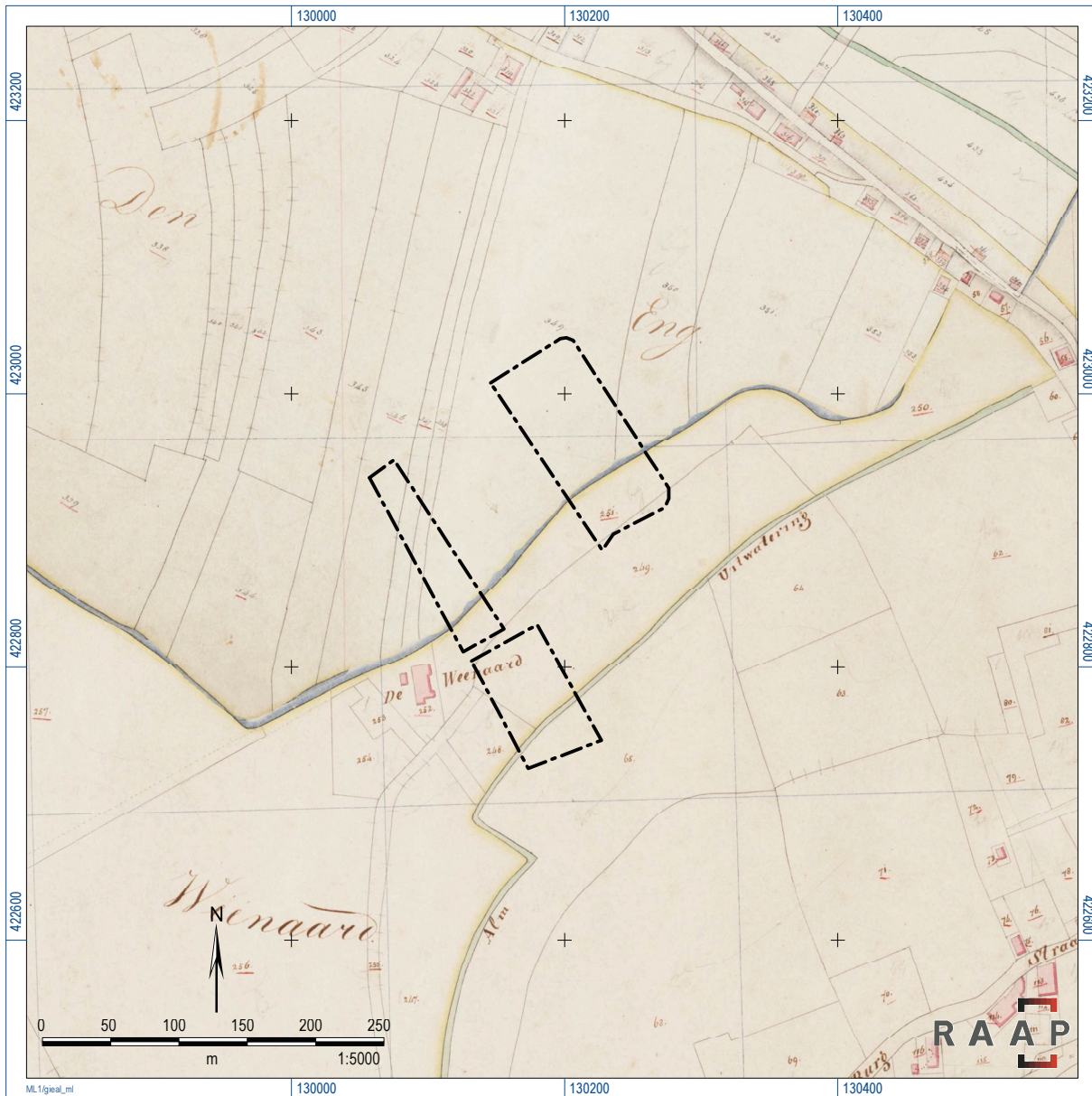
De oudste vermelding van Rijswijk dateert uit 1196, maar mogelijk is de nederzetting al in de Vroege Middeleeuwen ontstaan. Rijswijk bestond in de Middeleeuwen uit een nederzetting aan de Alm met een motte, een verharde weg en een (tufstenen) kerkje (Ellenkamp, 2010). De nederzetting is later aan de Maasdijk komen te liggen. Bij de vijver aan de Parallelweg ligt een plek die op de gemeentelijke beleidskaart wordt aangeduid als historische kern. Dit betreft het Huis Weenaert, een landgoed dat al wordt genoemd in de leengoederen van Altena in 1569-1579 (Rijksarchief). De gebouwen die op dit terrein hebben gestaan, zijn verdwenen in de loop van de 19e eeuw en een groot deel van het terrein is afgegraven voor de aanleg van de huidige waterpartij in de jaren 70 van de 20e eeuw.

Het plangebied ligt in een gebied dat op de kadastrale kaart van 1811-1832 staat aangegeven als een Eng, een landbouwgebied dat hoger in het landschap ligt door eeuwenlange bemesting (figuur 3). De percelen liggen haaks op de oude bebouwing van Rijswijk, ten noordoosten van het plangebied. Ten zuiden van het plangebied ligt de oude loop van de Alm. De percelen ten zuiden van de Alm zijn op deze loop georiënteerd en volgen de bocht van de Alm. Het plangebied bleef lange tijd landbouwgebied tot het gebied in de tweede helft van de 20e eeuw bij de bebouwde kern van Rijswijk-Giessen werd betrokken. In de jaren 70 van de 20e eeuw werden de waterpartijen ten zuiden van het plangebied gegraven en werden de sportvelden aangelegd. De bebouwing in het noorden van het plangebied dateert ook uit deze periode.

Door het gebruik van het gebied voor de landbouw is de bovengrond omgewerkt. Het omploegen van de bodem met humeus materiaal zal naar verwachting tot maximaal 50 cm onder het maaiveld (-Mv) uit de 19e en 20e eeuw reiken. Door de aanleg van de sportvelden is de ondergrond tevens bewerkt. Voor het egaliseren van het terrein en de aanleg van drainage van de terreinen is de ondergrond deels verstoord, maar het is tevens mogelijk dat het oorspronkelijke maaiveld is opgehoogd met een pakket zand. Hier zijn geen gegevens van bekend. De aanleg van bebouwing in het noorden van het plangebied heeft tevens de ondergrond plaatselijk verstoord.

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

Figuur 3. Projectie van het plangebied op het kadastrale minuutplan van circa 1844.

2.2 Booronderzoek

In het onderzoeksgebied (waar het plangebied het oostelijke deel van is: zie hoofdstuk 1) zijn regelmatig verspreid 50 boringen gezet tot 2,0 m met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een kleiguts van 3 cm.

De boringen in het plangebied kunnen opgedeeld worden in twee groepen. De grootste groep bestaat uit sedimenten die van onder naar boven steeds fijner worden (*fining upwards*). Onderin komt matig fijn tot matig grof, zwak siltig zand voor met daarboven een pakket dunne laagjes zand en klei. Daarboven is een pakket uiterst siltig zand of klei aanwezig en tenslotte een humeuze zandige kleilaag. De dikte van de verschillende lagen en pakketten verschilt sterk per boring, waardoor geen

eenduidige diepteligging van de lagen te geven is. De sedimenten zijn allemaal kalkrijk en behalve enige secundaire roestvorming is nergens sprake van duidelijke bodemvorming. De hele *fining upwards* wordt beschouwd als één pakket waarvan de top bestaat uit een humeuze laag van 20 tot 50 cm dik. De top van deze humeuze laag ligt binnen 50 cm -Mv. De boringen van deze eerste groep zijn geïnterpreteerd als stroomrugafzettingen. Bij de tweede groep boringen bestaat de bodemopbouw vrijwel volledig uit kleilagen. Vaak zijn deze kleilagen zwak siltig, zwak tot matig humeus en hebben een slappe consistentie. De bovenste lagen zijn soms zwak tot sterk zandig. Aan het maaiveld komt soms de zandige en humeuze kleilaag voor. In de (humeuze) kleilagen zijn vaak hout- en andere plantenresten aanwezig. De boringen van deze tweede groep zijn geduid als geulafzettingen. Overige boringen, met name ten zuidoosten van het plangebied, waren verstoord. In de sedimenten komt niet of nauwelijks bodemvorming voor. De bodems kunnen dan ook geclassificeerd worden als ooivaaggronden (meer zand dan klei) of poldervaaggronden (meer klei dan zand). Vrijwel overal in het plangebied is de bodem bedekt met een dun zanddek, veelal opgebracht op de sportvelden.

Het gehele plangebied ligt op de stroomrug van de Alm. Het *fining upwards* pakket is karakteristiek voor de afzettingen van kronkelwaarden en de restgeulen kunnen oude rivierlopen of kronkelwaardgeulen zijn. De top van kronkelwaarden zijn goede plaatsen voor bewoning en gebruik door de mens; daarom geldt hiervoor een hoge archeologische verwachting voor resten. In restgeulen kan niet worden gewoond maar die kunnen wel gebruikt worden en bevatten in de nabijheid van nederzettingen vaak veel afval. De top van de kronkelwaard bestaat in het plangebied uit een humeuze zandige kleilaag, een oude bouwvoor, die voorkomt tussen ongeveer 0 tot 50 cm -Mv. In het zuidoosten van het plangebied bij de bebouwing en de vijver zijn deze (oude) bouwvoor en de top van de kronkelwaardafzettingen verstoord.

In de boringen zijn geen betrouwbare archeologische indicatoren aangetroffen. In negen boringen is houtskool aangetroffen, meestal in de (oude) bouwvoor en in enkele gevallen in de opvulling van de restgeulen. Houtskool kan een aanwijzing zijn voor menselijke activiteiten omdat het kan ontstaan bij het verbranden van hout in haardplaatsen of ovens. Houtskool kan echter ook ontstaan bij natuurlijke bosbranden of kan, doordat de stukjes zo klein en licht zijn, over grote afstanden door stromend water worden verplaatst. Dit kan de aanwezigheid in de restgeul verklaren. Daarnaast kan houtskool dat in een bouwvoor voorkomt ook meegebracht zijn met de mest en dus niet wijzen op archeologische waarden ter plaatse.

2.3 Conclusie en aanbevelingen

Het onderzoeksgebied ligt op de stroomrug van de Alm en deze afzettingen zijn grotendeels onverstoord. Op deze afzettingen kunnen archeologische resten aanwezig zijn vanaf de Romeinse tijd. Geadviseerd werd om vervolgonderzoek uit te laten voeren. Dit advies geldt voor graafwerkzaamheden die dieper reiken dan de overgang van het (oude) maaiveld naar de kronkelwaardafzettingen. De meeste geschikte methode voor het nader onderzoeken van het onderzoeksgebied is een proefsleuvenonderzoek. Vanwege de bodemverstoringen komt het zuidoostelijke deel rondom de vijver niet in aanmerking voor vervolgonderzoek, maar volgens het PvE is hier toch booronderzoek nodig om inzicht te krijgen in de aan- of afwezigheid van de resten van Huis Weenaert (zie hoofdstuk 3).

3 Doel van het onderzoek

Het voornaamste doel van het proefsleuvenonderzoek was het toetsen en aanvullen van de gespecificeerde archeologische verwachting met betrekking tot het onderzochte gebied, waarbij het in eerste instantie ging om het (al dan niet) vaststellen van de aanwezigheid van archeologische grondsporen. Teneinde een goed afgewogen beslissing (selectiebesluit) door het bevoegd gezag mogelijk te maken, diende het onderzoek zicht tevens te richten op een aantal aanvullende aspecten ten aanzien van de archeologische grondsporen/resten. In het Programma van Eisen (PvE: Timmermans, 2014) zijn hiervoor specifieke onderzoeksvragen geformuleerd die door middel van het proefsleuvenonderzoek beantwoord dienen te worden. In het PvE werd rekening gehouden met een doorstart naar een opgraving. Het gaat om de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe ziet de geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van het plangebied eruit i.r.t. het vooronderzoek? Hoe is de stratigrafie in archeologische (antropogene) zin? Op welk(e) niveau(s) is/zijn archeologische sporen leesbaar?
2. Zijn er gezien de opbouw van het landschap meerdere niveaus van archeologische resten aanwezig en wat is de datering en fasering?
3. In welke mate is het gebied verstoord?
4. Zijn er archeologische resten aanwezig in het plangebied? Indien ja, beschrijf, interpreteer en dateer. Indien nee, wat is hiervoor de verklaring?
5. Wat is de omvang van de vindplaats(en)? Wat is de eventuele onderlinge samenhang?
6. Wat is de waardering (gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit) van de resten (sporen, vondsten en monsters)? Zijn er behoudenswaardige resten aanwezig binnen het plangebied? Op welke wijze kan met de behoudenswaardige vindplaats(en) in het plangebied omgegaan worden?
7. Hoe verhouden de conclusies zich tot de bevindingen van het eerdere onderzoek (in het specifiek tot het onderzoek bij de sportvelden) of andere bekende gegevens? In welke mate wijkt de geconstateerde waarde af van de gespecificeerde verwachting?
8. Wat voegen de resultaten van het onderzoek toe aan de kennis over de geschiedenis van Rijswijk en Giessen?

Bij een doorstart naar een opgraving met betrekking tot Romeinse en middeleeuwse nederzettingen:

9. Waaruit bestaan de archeologische resten? Welke vondsten, sporen, structuren en activiteitsconcentraties zijn er binnen de vindplaats(en) te onderscheiden? Wat is de aard van de vindplaats(en)? Zijn er verschillende bewoningsfasen in dezelfde vindplaats aanwezig en wat is hiervoor de verklaring?
10. Hoe is de interne ruimtelijke verspreiding van nederzettingssporen, spoorclusters en structuren? Welke structuren zijn hierin te herkennen? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen met structuren in andere regio's? Kunnen faseringen vastgesteld worden?

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

11. Tot waar binnen/buiten de grenzen van het onderzoeksgebied strekt de vindplaats zich uit?
12. Wat is de conserveringsgraad/gaafheid van de sporen en de verschillende materiaalcategorieën (inclusief eventueel aanwezig archeobotanisch en archeozoölogisch materiaal)?
13. Wat is de landschappelijke situering van de vindplaats?
14. Welke gegevens kunnen worden ontleend aan de bij de vindplaats horende materiële cultuur, in het bijzonder ten aanzien van productie, distributie en consumptie van *mobilier* en lokale productie versus import?
15. Wat kan worden gezegd over de economische bestaansbasis van de nederzetting/huisplaatsen?
16. Wat kan worden gezegd over de voedsleconomie van de nederzetting/huisplaatsen?
17. Zijn er aanwijzingen voor ritueel gebruik van het landschap?
18. Welke bijdrage kan het onderzoek leveren aan de beeldvorming van de aangetroffen archeologische perioden in het rivierengebied en specifiek aan Giessen en Rijswijk?

Vragen met betrekking tot het booronderzoek:

19. Zijn er aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van een versterkt huis? Waarom wel, waarom niet?
20. In hoeverre zijn deze resten nog (intact) in de bodem aanwezig? Wat is hun omvang en kwaliteit?
21. Vergelijk deze resten met vergelijkbare onderzoeken in de regio. Wat valt op?
22. Hoe kunnen de resten in situ beschermd worden?

4 Methoden

Aantal proefsleuven/proefputten en afmetingen

In totaal zijn er zes proefsleuven met een lengte van 50 m en een breedte van 4 m aangelegd, met een gezamenlijke oppervlakte van 1.200 m². De proefsleuven zijn conform het PvE aangelegd in twee noordwest-zuidoost georiënteerde sleuven parallel aan de Almweg/Parallelweg en vier noordoost-zuidwest georiënteerde sleuven circa 75 m ten oosten daarvan.

Opgravingsvlakken en profielen

In alle proefsleuven is één opgravingsvlak aangelegd direct onder de oude bouwvoor en verstoorde lagen. De diepte van de sleuven bedroeg circa 0,4 tot 0,8 m -Mv. Voor de profielwanden zijn de volgende vlaknummers gereserveerd: 101 (noordprofiel), 102 (oostprofiel), 103 (zuidprofiel) en 104 (westprofiel). Vlaknummer 99 is gereserveerd voor de 'stort' (t.b.v. van 'stort'-vondsten). De sporen en bodemlagen zijn in een reeks per proefsleuf genummerd. Van de westprofielen in de sleuven zijn foto's genomen. Deze opnamen zijn gemaakt in het midden van het westprofiel van iedere sleuf. Alle vlakken zijn getekend op schaal 1:50. Hierbij is gebruik gemaakt van een lokaal meetsysteem dat door een extern landmeetkundig bureau door middel van een GPS (grondslagpunten met Z-waarden) en een *Total Station* is uitgezet. Dit meetsysteem is ingemeten in het Rijksdriehoeksnet. De hoogte van de aangelegde vlakken is ingemeten ten opzichte van NAP. Alle vlakken, stort en sporen zijn nagezocht op metalen voorwerpen middels een metaaldetector. In elke sleuf is een kijkgat gemaakt, waarvan een profiel is getekend (figuur 4).

Afwerking en behandeling van sporen en vondsten

De grondsporen zijn ingemeten en op de vlaktekening ingetekend. Vervolgens zijn enkele grondsporen gecoupeerd en in profiel getekend.

Bemonstering

Er is vanwege de slechte conserveringsomstandigheden geen aanleiding gezien om van sporen en lagen monsters te nemen voor macrobotanisch onderzoek.

Afwijkingen en aanpassingen van de onderzoeksstrategie

Tijdens het veldonderzoek is niet afgeweken van de onderzoeksstrategie zoals in het PvE is omschreven.

Booronderzoek

Rondom de vijver in het zuiden van het plangebied zijn elf boringen geplaatst met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een kleiguts met een diameter van 3 cm. De maximale geboorde diepte was 180 cm -Mv. De boringen zijn beschreven middels het RAAP Bodem beschrijvingssysteem, hetgeen voldoet aan NEN 5104 (zie bijlage 3). De boringen zijn ingemeten met een GPS.

Figuur 4. Resultaten van het proefsleuvenonderzoek en het booronderzoek.

5 Resultaten

5.1 Bodem

Net als bij het vooronderzoek is ook bij het proefsleuven- en het booronderzoek (zie figuur 4) de stratigrafische bodemopbouw in twee groepen te delen. In het grootste deel van de proefsleuven en in de boringen 1 t/m 4, 6, 7 en 8 (en mogelijk ook boring 10) bestaat de bodem uit een *fining upwards* die deel uitmaakt van stroomrugafzettingen van de Alm. Onderin de sleuven en in de boringen in een circa 70 m brede strook parallel aan de Hendrik Cornelis Hakstraat, dat wil zeggen op 0,65 tot 1,0 m -Mv, komt zwak siltig zand voor. Dit is beddingzand van de Alm, dat matig fijn tot matig grof van textuur en vaalgeel tot grijsgeel van kleur is. Lokaal kunnen spoelbandjes voorkomen, evenals roestvlekken. Daarboven bevindt zich een pakket van 60-90 cm dik dat bestaat uit laagjes zand en klei, waarbinnen ook dikke kleilagen en/of zandlenzen voorkomen; de kleilagen bestaan uit (bruin-) grijze, matig tot sterk zandige en soms siltige klei.

Lokaal zijn geulvullingen aangetroffen, zoals in het oosten van de sleuven 2 en 3, in sleuf 5 en in de boringen 5 en 11. Hier is de bodemopbouw veel kleiiger. Het sediment bestaat overwegend uit grijze zwak tot matig siltige klei die zwak tot matig humeus is en zich kenmerkt door een slappe consistentie. Dieper dan circa 1 m -Mv is deze klei blauwgrijs of heeft een blauwe zweem als gevolg van reductieverschijnselen. Met name in deze gereduceerde klei komen hout- en andere plantenresten voor. Hoger kunnen fijne gele zand- en grijze kleilagen in de geulvulling voorkomen. Die zijn vaak hooguit 1 cm dik en kunnen elkaar op korte afstand afwisselen. De diepte van de geulen is in het kader van het onderzoek niet nader onderzocht, maar in boring 5 bleek die dieper dan 1,8 m -Mv te zijn.

De top van de *fining upwards* bestaat uit hetzelfde materiaal dat de top van de geulafzettingen vormt. Het gaat om een matig tot sterk zandige kleilaag die als een afsluitende laag die de oudere afzettingen afdekt. De top hiervan ligt op 25 tot 50 cm -Mv. Door aanrijking van de bovengrond met humus en diverse mineralen, heeft enige bodemvorming opgetreden. Daardoor heeft in (het bovenste deel van) deze kleilaag inspoeling van humus en ijzer- en mangaanmineralen plaatsgevonden. De bodems in het plangebied kunnen daarom op basis van de samenstelling geclassificeerd worden als poldervaaggronden die bestaan uit zavel en lichte klei. Volgens de bodemkaart gaat het om kalkhoudende poldervaaggronden (Staring Centrum, 1990).

De bodem is sterk geroerd. De oude bouwvoor en een deel van de onderliggende kleilaag is op veel plekken verploegd tot 40-65 cm -Mv. Vooral in het westen van het plangebied was de bodem verstoord. In de sleuven 5 en 6 zijn nauwelijks nog intacte bodems meer aanwezig. Slechts lokaal is de bodem niet zo diep verploegd en is de oude bouwvoor nog intact. Daaruit blijkt dat die duidelijk grijzer van kleur is dan de natuurlijke bodem en een dikte van circa 20-30 cm heeft. Vrijwel overal in

het plangebied is de bodem bedekt met een dun ophoogdek dat uit scherp zand bestaat. Dit is in elk geval gebeurd op de sportvelden, maar ook daarbuiten zoals bij de vijver aan de Parallelweg.

5.2 Proefsleuven

Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn diverse sporen (zie figuur 4) en een beperkte hoeveelheid vondsten aangetroffen.

5.2.1 Grondsporen

In de proefsleuven zijn 110 grondsporen aangetroffen (tabel 2), waarvan 94 niet-relevante sporen, zoals natuurlijke lagen, menglagen, ophogingslagen, vlakken, natuurlijke (plantaardig en dierlijk) verstoringen, recente (20e-eeuwse) verstoringen en dergelijke (bijlage 1). Diverse sporen die aanvankelijk als karrenspoor zijn geïnterpreteerd, bleken bij nadere bestudering recente verstoringen te zijn. De 16 archeologische sporen bestaan uit 15 greppels (figuur 5) en 1 kuil uit de Nieuwe tijd, en vormen vindplaats 1.

type spoor	aantal
greppel	15
kuil	1
cultuurlaag	3
natuurlijke laag	5
ophogingslaag	5
recente verstoring	80
vlak	1
totaal	110

Tabel 2. Sporenoverzicht.

Verschillende greppels sluiten op elkaar aan, zoals de sporen S1 en S9 en de sporen S5 en S10. De greppels zijn niet bijzonder groot. Ze zijn slechts 1,0-1,25 cm breed, 40 tot 60 cm -Mv diep en hebben een vlakke tot komvormig bodem. De vulling bestaat uit een homogeen pakket bruinigrijze, sterk zandige klei. De greppels liggen parallel aan elkaar en lopen ongeveer noord-zuid georiënteerd door het plangebied. De bodems van de greppels dalen 10-15 cm in zuidelijke richting. Op basis van hun ligging, oriëntatie en afwateringsrichting zijn het ontwateringsgreppels die vermoedelijk (indirect) hebben aangesloten op de Alm. In de greppels zijn enkele kleine baksteenstukken, enkele botfragmenten en diverse scherven uit de periode Volle Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd A/B in aangetroffen. Het aardewerk uit de Volle Middeleeuwen houdt geen verband met deze vindplaats, maar wijst op een eerder (extensief) gebruik.

Spoor S16 is een ronde kuil met een doorsnee van 1,15 m en een rechthoekige doorsnee van 24 cm diep in het vlak die is opgevuld met twee vullingen. De insteek is aanvankelijk opgevuld met lichtbruine, sterk zandige klei. Nadat de kuil grotendeels dicht was geraakt, is die opnieuw uitgegraven in de vorm van een komvormige kuil. Dit deel is opgevuld met (donker) bruinigrijze,

sterk zandige klei. Tevens zijn er enkele kleine baksteenstukken, een klein brokje steenkool, een kachelslak en enkele kleine scherfjes uit de periode Late Middeleeuwen A tot Nieuwe tijd A/B in aangetroffen. De functie van de kuil is niet bekend.

Deze sporen vormen samen vindplaats 1. Op basis van de vondsten uit de greppels en kuil kunnen zij op hoofdlijnen in dezelfde periode worden gedateerd. De vindplaats dateert uit de Nieuwe tijd A/B. De greppels staan niet afgebeeld op het kadastrale minuutplan van circa 1844, maar ze liggen wel parallel aan de lange perceelsgrenzen.

5.2.2 Vondsten

De vondsten uit het proefsleuvenonderzoek bestaan uit aardewerk, keramisch bouw materiaal, natuursteen, glas en metaal (zie figuur 7 en tabel 3; zie bijlagen 2 t/m 6).

type	aantal	gewicht (gram)
keramiek	40	269
keramisch bouw materiaal	9	1852
natuursteen	2	2
metaal	6	56
glas	1	1
bot	4	133
overig	1	27
totaal	75	2340

Tabel 3. Vondstenoverzicht

Aardewerk

Het aardewerk bestaat uit tien verschillende baksels (figuur 6), die op hoofdlijnen uit drie perioden stammen:

- de Volle Middeleeuwen (10e-13e eeuw): n = 26;
- de Late Middeleeuwen (14e-15e eeuw): n = 2;
- de Nieuwe tijd A/B (16e-19e eeuw): n = 10.

Eén scherp is nauwelijks te dateren en een tweede scherp dateert uit de 19e of 20e eeuw. Het grootste deel, zo'n 65%, dateert uit de Volle Middeleeuwen en een minderheid, slechts circa 25%, dateert uit de Nieuwe tijd (vindplaats 1).

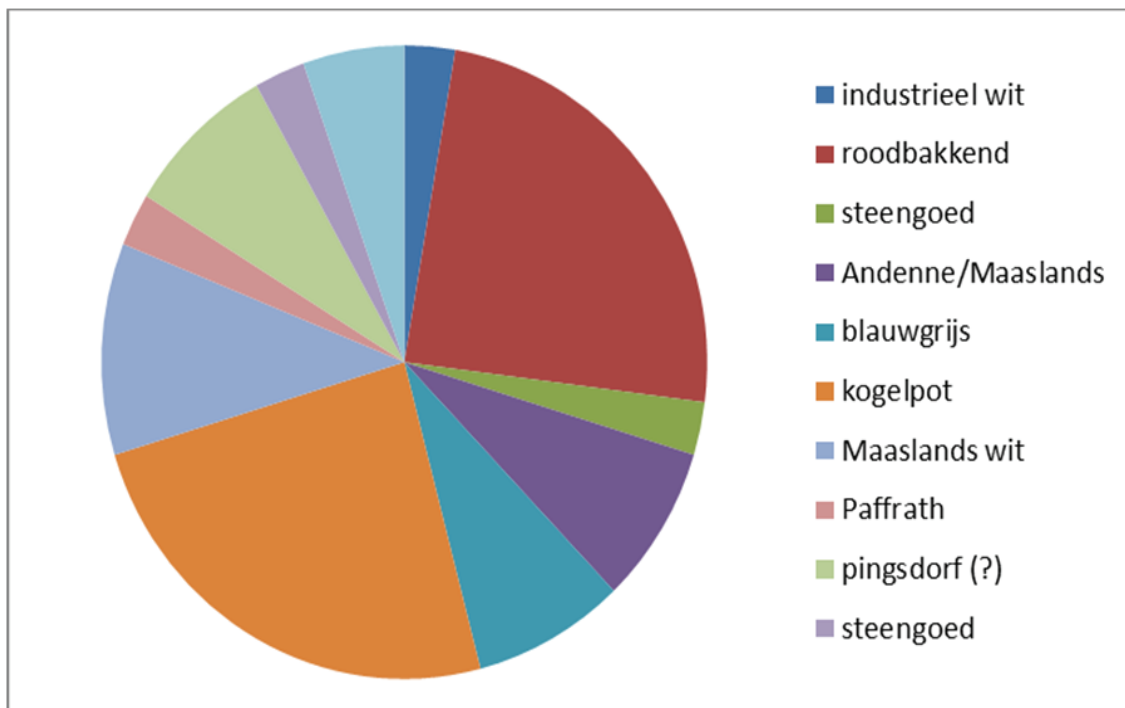
Het vol-middeleeuws aardewerk bestaat uit acht verschillende baksels (tabel 4). Hoewel het bakseltype vaak te bepalen was, is het vormtype (en daarmee de functie) van het aardewerk vaak niet duidelijk vanwege de sterke fragmentatiegraad. Toch zijn soms determinerende delen van het vaatwerk aanwezig, op basis waarvan het vormtype kon worden bepaald. Zo konden minstens zes kookpotten van kogelpot en Maaslands wit-aardewerk, één tuitpot van Pingsdorf-aardewerk, één kan van steengoed (s2) en één beker van blauwgrijs aardewerk worden onderscheiden.

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek een proefsleuven- en booronderzoek

Figuur 5. Profiel van sleuf 3 met een greppel (spoor S15).

Figuur 6. Verdeling van alle baksels.

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

bakseltype	aantal
Andenne/Maaslands	3
blauwgrijs	3
kogelpot	9
Maaslands wit	4
Paffrath	1
Pingsdorf (?)	3
steengoed	1
Zuid-Limburs?	2
totaal	26

Tabel 4. Verdeling van de vol-middeleeuwse baksels.

Het laat-middeleeuws aardewerk bestaat alleen uit roodbakend aardewerk, waarbinnen één grape (kookpot met drie pootjes) kon worden onderscheiden.

Bij het aardewerk uit de Nieuwe tijd konden drie verschillende baksels worden onderscheiden. Ook hier konden door de sterke fragmentatie weinig vormtypen worden onderscheiden. Alleen één mineraalwater- of jeneverfles kon goed worden gedetermineerd.

bakseltype	aantal
industrieel wit	1
roodbakend	8
steengoed	1
totaal	10

Tabel 5. Verdeling van de baksels uit de Nieuwe tijd.

Het aardewerk is aangetroffen tijdens de aanleg van het vlak en tijdens onderzoek van de greppels en de kuil. Uit de greppels is bijna uitsluitend aardewerk uit de Volle Middeleeuwen (ca. 1050-1250) gevonden, wat op een aanleg in deze periode zou kunnen wijzen. Er zijn echter ook forse baksteenfragmenten en industrieel wit en recent glas in gevonden. Mogelijk is het gebied in de Volle Middeleeuwen ontgonnen en in deze periode als akkerland gebruikt. Het aardewerk kan in theorie ter plekke zijn achtergelaten, maar gezien het ontbreken van grondsporen uit deze periode is het aannemelijker dat het elders als afval op de mesthoop is beland en samen met stalmeest op de toenmalige akkers is uitgereden.

Uit de kuil (S16) is zowel aardewerk uit de Volle Middeleeuwen als de 18e-19e eeuw gevonden. Het oude aardewerk is veelal erg klein (kleiner dan 1 cm²), terwijl het jonge aardewerk fors groter is. Samen met het andere vondstmateriaal (steenkool, baksteen) is een datering in de jongste periode het meest aannemelijk.

Keramisch bouwmateriaal

Verspreid in de proefsleuven zijn negen stuks keramisch bouwmateriaal aangetroffen. Het gaat veelal om gefragmenteerd bakstenen. Het bestaat uit geel, oranje/rood en grijsbakkend materiaal. Onder de vier geelbakkende bakstenen is één volledig exemplaar. Dat meet 13,7 x 6,7-7,0 x 3,0 cm. De andere geelbakkende bakstenen bevatten al dan niet veel dunne rode banden en zijn hardgebakken. Drie baksteenstukken die oranje tot rood zijn gebakken, zijn alle zodanig gebroken dat geen lengte- en breedtematen zijn te herleiden. De bekende dikten zijn 3,7 en 4,5 cm. Deze bakstenen zijn iets minder hard gebakken dan de gele. De grijze bakstenen zijn nog sterker gefragmenteerd dan de oranje-rode baksels; geen enkele maat is te herleiden. De klei van alle bakstenen is veschraald met (fijn) zand, en de meeste bakstenen zijn na het maken op een grofzandig oppervlak gelegd om te drogen. Sporen van mortelresten ontbreken op alle bakstenen. Het kan derhalve om zowel bouwpuin als niet gebruikte bakstenen gaan.

De bakstenen zijn gevonden in de greppels en de losse kuil in de proefsleuven 1 t/m 4 (sporen S5, S8, S12, S16 en S17).

Natuursteen

Het natuursteen bestaat uit een klein brokje steenkool en een klein fragment leisteen. Het steenkool is verzameld uit de kuil (spoor S16), en het leisteen is een aanlegvondst in een recente verstoring in sleuf 1.

Glas

De enige glasscherf is een ruitfragment dat is verzameld uit één van de greppels (spoor S8). De ruit is gemaakt van dun (1,5 mm dik), doorzichtig en geperst, recent glas (na ca. 1850).

Metaal

Het metaal bestaat uitsluitend uit aanlegvondsten, die zowel in het vlak als uit recente verstoringen verspreid in de proefsleuven zijn verzameld. Het gaat om een heterogene groep metaal uit de Nieuwe tijd (figuur 7), bestaande uit:

- V16: bronzen driehoekig beslag/embleem, met parallelle fijne groeven van boven naar beneden in bovenste en onderste strook; in middendeel geometrische motieven van stippen en driehoekjes; 18e-19e eeuw;
- V17: loden kokervorm, platgeslagen en met 'tanden' op 1 uiteinde (onderdeel gereedschap?), 19e-20e eeuw;
- V18: tinnen lepel, alleen steel aanwezig; 17e-19e eeuw;
- V20: bronzen schaar, waarvan alleen deel van handvat, versierd met (roof-) vogel, vierkante doorsnede steel aanwezig is; 17e-19e eeuw;
- V26: bronzen sluitring en een 17e-eeuwse duit uit Zeeland (opschrift: ZEELANDIA).

Het metaal bestaat uit huishoudelijk materiaal uit de 17e-19e eeuw, dat mogelijk ter plekke is achtergelaten. Het kan echter ook als afval op de mesthoop zijn beland en samen met stalmest op de voormalige akkers zijn uitgereden.

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

Figuur 7. Metaalvondsten (boven: V16 en V26; midden: V 29 en V17; onder: V18).

Bot

In de proefsleuven is bot aangetroffen in twee sporen en op één plek tijdens de aanleg van het vlak. Het gaat om vier fragmenten, afkomstig van de lange beenderen van (middel-)grote zoogdieren. Uit twee greppels (sporen S5 en S15) zijn resten van grote zoogdieren verzameld, die kunnen worden toegewezen aan varken of rund. Het bot bestaat uit losse vondsten, en er zijn geen aanwijzingen dat ter plekke (grotendeels) complete dierskeletten in de bodem aanwezig zijn. De losse botten zijn mogelijk ter plekke achtergelaten, maar ze kunnen ook elders als afval op de mesthoop is beland en samen met stalmest op de voormalige akkers is uitgereden.

Overig

Eén vondst is niet bij de bestaande groepen in te delen. Het gaat om een kachelslak, die is aangetroffen in de kuil uit de 18e-19e eeuw (spoor S16).

5.3 Booronderzoek

Tijdens het booronderzoek is bodemkundige en archeologische informatie verzameld. De bodem blijkt in een ongeveer 50 m brede zone, parallel aan de Hendrik Cornelis Hakstraat, aanmerkelijk dieper te zijn verstoord dan in de andere boringen. In deze zone is de bodem tot 90 á 165 cm -Mv geroerd (boringen 1, 2, 3 en 6 t/m 9). De verstoorde delen vormen een zeer heteroog geheel, bestaande uit zandige pakketten die sterk zandige kleilagen afdekken en/of scheiden.

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

In diverse boringen is juist in deze verstoorde zone bouwpuin en/of aardewerk aangetroffen (boringen 1, 2, 3 en 6 t/m 9; bijlagen 2 en 3). Het aardewerk (V40 t/m V44) bestaat uit grijsbakkend en roodbakkend aardewerk dat al dan niet rood-, licht- of donkerbruin is geglaazuurd. Dit materiaal is onderdeel van vaatwerk zoals kookpotten, (bak-)pannen en ander kookgerei. Het grijsbakkende aardewerk dateert uit de 11e t/m de eerste helft van de 14e eeuw, en het roodbakkende aardewerk wordt in de 16e-19e eeuw gedateerd. Vanwege de hoge fragmentatiegraad is het aardewerk nauwelijks goed te dateren binnen deze periode. Het bouwpuin bestaat uit baksteenpuin van rode en oranje, gebakken bakstenen. Dit materiaal is sterk gefragmenteerd, en maten van de originele bakstenen zijn niet te herleiden. Mogelijk dateert het materiaal in dezelfde periode als het verdwenen Huis Weenaert, maar hier kan geen zekerheid over worden verschaft.

Uit de projectie van het kadastrale minuutplan op de huidige topografie blijkt dat het huis vlak bij deze locatie heeft gelegen. Gezien eventuele afwijkingen in de toenmalige opmeting en mogelijke onnauwkeurigheden in de locatie vanwege weinig beschikbare registratiepunten, is het mogelijk dat de locatie overeenkomt met de boringen 1, 2, 3 en 6 t/m 9.

6 Waardestelling archeologische resten

6.1 Inleiding

In de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1; www.sikb.nl) worden criteria genoemd voor de waardering van archeologische resten die middels proefsleuven zijn onderzocht (vindplaatsen 1 en 2). Dit zijn de belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. Eerst vindt een afweging plaats op de eerste drie inhoudelijke kwaliteitscriteria: zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Bij een bovengemiddelde score van 7 punten of meer wordt de site als behoudenswaardig aangemerkt, ook als de site op grond van de fysieke kwaliteit niet behoudenswaardig is.

Waardering op fysieke criteria

De archeologische resten worden op basis van hun score op de waarderingstabel als behoudenswaardig (opgraven of beschermen) aangemerkt, indien de fysieke kwaliteit samen bovengemiddeld (5 of 6 punten) scoort. De beoordeling van de fysieke kwaliteit is gerelateerd aan de archeoregio waarin de site zich bevindt; op deze wijze wordt de conserveringstoestand in relatie tot andere relevante sites bekeken (KNA; www.sikb.nl).

De mate waarin archeologische overblijfselen nog intact en in hun oorspronkelijke positie aanwezig zijn, geeft een indruk van de fysieke kwaliteit van een site. Met betrekking tot de fysieke kwaliteit wordt onderscheid gemaakt tussen de criteria gaafheid en conservering:

- gaafheid: de mate van niet verstoord zijn en de stabiliteit van de fysieke omgeving
- conservering: de mate waarin archeologisch vondstmateriaal bewaard is gebleven.

Waardering op inhoudelijke criteria

Het gaat om de volgende criteria:

- zeldzaamheidswaarde: de mate waarin een bepaald type site schaars is voor een periode of in een gebied;
- informatiewaarde: de betekenis van een site als bron van kennis over het verleden;
- ensemblewaarde: de meerwaarde die wordt toegekend op grond van de mate waarin sprake is van een archeologische context en van een landschappelijke context;
- belevingswaarde (criteria schoonheid en herinneringswaarde).

Na deze weging wordt bij sites met een lagere inhoudelijke waardering (minder dan 7 punten) nagegaan of het criterium representativiteit van toepassing is.

In de volgende paragraaf worden alleen de resten uit de Nieuwe tijd (vindplaats 1) gewaardeerd. Het aardewerk uit de Volle Middeleeuwen kan in theorie ter plekke zijn achtergelaten, maar gezien het toegepaste grid, de dekkingsgraad en ontbreken van grondsporen uit deze periode is het aannemelijker dat het elders als afval op de mesthoop is beland en samen met stalmest op de toenmalige akkers is uitgereden. Mogelijk is het gebied in de Volle Middeleeuwen ontgonnen en toen reeds als akkerland in gebruik genomen.

6.2 Waardering vindplaats 1

Vindplaats 1 bestaat uit ontwateringsgreppels uit de Nieuwe tijd A/B. Dit kan erop wijzen dat op de oeverwal in deze periode meer wateroverlast plaatsvond, waardoor het grondgebruik moest worden aangepast (weiland in plaats van akkerland) en/of ontwateringsgreppels moesten worden aangelegd. Het vondstmateriaal uit deze periode kan, net als het aardewerk uit de Volle Middeleeuwen, ter plekke zijn achtergelaten maar het kan ook om bemestingsmateriaal gaan.

Belevingswaarde

Aan het criterium belevingswaarde zijn geen punten toegekend, omdat de resten niet meer zichtbaar zijn in het landschap.

Fysieke kwaliteit

Voor de fysieke kwaliteit scoort de vindplaats 3 punten. De bodem is afgetopt en daardoor niet meer gaaf. De sporen tekenden zich pas op diepte in de bodem af, onder de voormalige bouwvoor en verstoorde lagen. Alle vondsten zijn verzameld in de voormalige bouwvoor, verstoorde lagen en de poldervaaggrond. De conservering van de vindplaats is gemiddeld. Die ligt (tegenwoordig) op een relatief goed ontwaterde oeverwal en derhalve is alleen anorganisch materiaal bewaard. Organische resten, ook in verkoolde toestand, ontbreken. Concluderend kan worden gesteld dat de vindplaats gemiddeld is geconserveerd.

Inhoudelijke kwaliteit

De inhoudelijke criteria voor de vindplaats leveren een score van 4 punten op. De informatiewaarde is laag vanwege het geringe aantal sporen en vondsten, en de geringe diversiteit aan sporen. Zij scoort laag op het criterium zeldzaamheid omdat in een gebied met een straal van circa 500 m rondom het plangebied op meer plekken vondsten uit de Nieuwe tijd bekend zijn. Bij de vijver aan de Parallelweg ligt het Huis Weenaert, een landgoed dat al wordt genoemd in de leengoederen van Altena in 1569-1579. Verder ligt het plangebied zelf in een gebied dat in de periode 1811-32 staat aangegeven als een landbouwgebied dat hoger ligt in het landschap door eeuwenlange bemesting. De percelen liggen haaks op de oude bebouwing van Rijswijk, ten noordoosten van het plangebied. De percelen ten zuiden van de Alm, waaronder die in het plangebied, waren op de oude loop van de Alm georiënteerd en volgen de bocht van de rivier. Het plangebied bleef landbouwgebied tot in de tweede helft van de 20e eeuw (zie hoofdstuk 2). Doordat meer vindplaatsen uit de Nieuwe tijd in de omgeving bekend zijn, is de ensemblewaarde gemiddeld.

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

Waardering

Vindplaats 1 wordt op basis van de onderzoeksresultaten niet als behoudenswaardig aangemerkt (tabel 6).

waarde	criteria	scores		
		hoog	midden	laag
beleving	schoonheid	wordt niet gescoord		
	herinneringswaarde	wordt niet gescoord		
fysieke kwaliteit	gaafheid			1
	conservering		2	
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid			1
	informatiewaarde			1
	ensemblewaarde		2	
	representativiteit	n.v.t.		

Tabel 6. Scoretabel waardestelling van vindplaats 1 (tabel 5 uit de KNA).

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Conclusies

In deze paragraaf worden de conclusies gegeven in de vorm van de antwoorden op de specifieke onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 3) uit het PvE (Timmermans, 2014).

1. *Hoe ziet de geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van het plangebied eruit i.r.t. het vooronderzoek? Hoe is de stratigrafie in archeologische (antropogene) zin? Op welk(e) niveau(s) is/zijn archeologische sporen leesbaar?*

De geo(morfo)logische en bodemkundige opbouw van het plangebied wijkt niet veel af in relatie tot het vooronderzoek. Het plangebied bestaat uit twee landschappelijke zones: stroomrugafzettingen en geulen. In het grootste deel bestaat de bodem uit een *fining upwards* die deel uitmaken van stroomrugafzettingen van de Alm. Op 0,65 tot 1,0 m -Mv komt zwak siltig zand voor (beddingzand van de Alm). Lokaal kunnen spoelbandjes voorkomen, evenals roestvlekken. Lokaal zijn geulvullingen aangetroffen. Die bestaan overwegend uit slappe, siltige klei. Dieper dan circa 1 m -Mv is deze klei blauwgrijs. De top van de *fining upwards* bestaat uit hetzelfde materiaal dat de top van de geulafzettingen vormt. Het betreft zandige klei. In de top van de zandige kleilaag bevindt zich een oude bouwvoor. Vrijwel overal in het plangebied is die bedekt met een dun zanddek. Dit is het geval op de sportvelden, maar ook daarbuiten zoals bij de vijver aan de Parallelweg. Sporen tekenden zich in de proefsleuven af onder de oude bouwvoor en verstoorde lagen.

2. *Zijn er gezien de opbouw van het landschap meerdere niveaus van archeologische resten aanwezig en wat is de datering en fasering?*

Nee, er zijn geen meerdere niveaus van archeologische resten aanwezig.

3. *In welke mate is het gebied verstoord?*

De bodem is sterk geroerd, waarbij de gehele oude bouwvoor en een deel van de onderliggende kleilaag is verploegd tot 40-65 cm -Mv. Vooral in het westen van het plangebied was de bodem verstoord. In de sleuven 5 en 6 zijn nauwelijks nog intacte bodems meer aanwezig. Lokaal lijkt de bodem niet zo diep te zijn verploegd en is de oude bouwvoor nog intact.

4. *Zijn er archeologische resten aanwezig in het plangebied? Indien ja, beschrijf, interpreteer en dateer. Indien nee, wat is hiervoor de verklaring?*

Er is één vindplaats aangetroffen. Die bestaat uit ontwateringsgreppels uit de Nieuwe tijd A/B. Dit kan erop wijzen dat op de oeverwal in deze periode meer wateroverlast plaatsvond, waardoor het grondgebruik moest worden aangepast (akkerland -> weiland) en/of ontwateringsgreppels moesten worden aangelegd. Het vondstmateriaal kan ter plekke zijn achtergelaten maar het kan ook om bemestingsmateriaal gaan. Verder is verspreid in

het plangebied aardewerk uit de Volle Middeleeuwen aangetroffen. Mogelijk is het gebied in de Volle Middeleeuwen ontgonnen en in deze periode als akkerland gebruikt; sporen van bewoning of ander gebruik ontbreken geheel. Daarom zijn deze resten niet als vindplaats geïnterpreteerd. Een mogelijke tweede vindplaats (vindplaats 3) betreft wellicht de resten van het verdwenen Huis Weenaert.

5. *Wat is de omvang van de vindplaats(en)? Wat is de eventuele onderlinge samenhang?*

Vindplaatsen 1 kan niet middels de proefsleuven worden afgebakend. De vindplaats ligt op de oeverwal van de Alm.

6. *Wat is de waardering (gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit) van de resten (sporen, vondsten en monsters)? Zijn er behoudenswaardige resten aanwezig binnen het plangebied? Op welke wijze kan met de behoudenswaardige vindplaats(en) in het plangebied omgegaan worden?*

Vindplaats 1 is niet behoudenswaardig. Aan het criterium belevingswaarde zijn geen punten toegekend, omdat de resten niet meer zichtbaar zijn in het landschap. Voor de fysieke kwaliteit scoort de vindplaats 3 punten. De bodem is afgetopt en daardoor niet meer gaaf. De conservering van de vindplaats is gemiddeld. Die ligt (tegenwoordig) op een relatief goed ontwaterde oeverwal en derhalve is alleen anorganisch materiaal bewaard. Organische resten, ook in verkoolde toestand, ontbreken. De inhoudelijke criteria voor de vindplaats leveren een score van 4 punten op. De informatiewaarde is laag vanwege het geringe aantal sporen en vondsten, en de geringe diversiteit aan sporen. Die scoort laag op het criterium zeldzaamheid omdat in een gebied met een straal van circa 500 m om het plangebied op meer plekken vondsten uit de Nieuwe tijd bekend zijn. Doordat meer vindplaatsen uit deze perioden in de omgeving bekend zijn, is de ensemblewaarde gemiddeld.

Het tweede deel van de vraag (*Op welke wijze kan met de behoudenswaardige vindplaats(en) in het plangebied omgegaan worden?*) kan niet worden beantwoord, omdat niet duidelijk is of de mogelijke vindplaats 3 behoudenswaardig is en of die het Huis Weenaert betreft.

7. *Hoe verhouden de conclusies zich tot de bevindingen van het eerdere onderzoek (in het specifiek tot het onderzoek bij de sportvelden) of andere bekende gegevens? In welke mate wijkt de geconstateerde waarde af van de gespecificeerde verwachting?*

Gesteld kan worden dat de conclusies van het proefsleuvenonderzoek ten dele aansluiten bij de bevindingen van het vooronderzoek. Het onderzoeksgebied ligt inderdaad op de stroomrug van de Alm, maar deze afzettingen zijn grotendeels verstoord. Op deze afzettingen komen inderdaad archeologische resten vanaf de Romeinse tijd voor. Er zijn los verspreide scherven uit de Volle Middeleeuwen en een vindplaats uit de Nieuwe tijd A/B aangetroffen, maar sporen die wijzen op bewoning of andere meer intensieve vormen van gebruik ontbreken.

Wat betreft het type vindplaats (extensief landbouwgebruik) en de datering wijkt de geconstateerde waarde af van de gespecificeerde verwachting. Die was namelijk:

- oeverwal van de Alm: een hoge verwachting voor resten vanaf de Romeinse tijd, een middelhoge verwachting voor resten uit de Middeleeuwen en een lage verwachting voor resten uit de Nieuwe tijd;
- het komgebied van de Alm: een lage verwachting voor resten vanaf de Romeinse tijd.

8. *Wat voegen de resultaten van het onderzoek toe aan de kennis over de geschiedenis van Rijswijk en Giessen?*

De resultaten van het onderzoek voegen niet veel toe aan de kennis over de geschiedenis van Rijswijk en Giessen. Het gaat namelijk niet om sporen van bewoning of andere, meer intensieve vormen van gebruik uit de Volle Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Enkele belangrijke zaken uit de Volle Middeleeuwen waren reeds bekend, zoals de ligging van de oude kerk van Giessen, 't Slotje van Rijswijk en de waterburcht. Ook wat betreft de Nieuwe tijd voegt het onderzoek weinig toe. Uit historisch kaartmateriaal was namelijk ook reeds duidelijk hoe het (landbouwkundig) gebruik van het gebied was.

Vragen met betrekking tot het booronderzoek

19. *Zijn er aanwijzingen aangetroffen voor de aanwezigheid van een versterkt huis? Waarom wel, waarom niet?*

De mogelijke vindplaats 2, wellicht Huis Weenaert, lijkt zich ook op dezelfde oeverwal van de Alm te bevinden. In deze zone is de bodem aanmerkelijk dieper verstoord dan daarbuiten en juist hier is in diverse boringen bouwpuin en/of aardewerk uit de Nieuwe tijd A/B aangetroffen. Mogelijk dateert het materiaal in dezelfde periode als het verdwenen Huis Weenaert, maar hier kan geen zekerheid over worden verschaft. Het is dan ook onduidelijk of deze vindplaats inderdaad Huis Weenaert is, omdat de verstoringen ook recent kunnen zijn.

20. *In hoeverre zijn deze resten nog (intact) in de bodem aanwezig? Wat is hun omvang en kwaliteit?*

Vindplaats 3 beslaat ongeveer 50 m brede zone, parallel aan de Hendrik Cornelis Hakstraat. Het is onbekend of resten van Huis Weenaert nog (intact) in de bodem aanwezig zijn. Niet een booronderzoek, maar gravend onderzoek is de juiste methode om hier duidelijkheid in te scheppen.

21. *Vergelijk deze resten met vergelijkbare onderzoeken in de regio. Wat valt op?*

Dit is nog niet aan de orde.

22. *Hoe kunnen de resten in situ beschermd worden?*

De resten kunnen alleen in situ beschermd worden door de grond ter plekke niet dieper dan de top van deze vindplaats te roeren en de grondwaterspiegel niet aan te tasten. Bij voorkeur wordt een buffer van 30 cm tussen de toe te stane verstoring en de top van deze vindplaats aan te houden, waarmee een verstoring wordt toegestaan van slechts 30 cm diep in een ongeveer 50 m brede zone parallel aan de Hendrik Cornelis Hakstraat.

7.2 Aanbevelingen

Op basis van het uitgevoerde onderzoek stelt RAAP dat er (geen) sprake is van een behoudenswaardige vindplaats op het terrein waar de Brede school is gepland. Op basis van de resultaten kan dit terrein voor ontwikkeling worden vrijgegeven. Wat betreft het mogelijke terrein waar Huis Weenaert heeft gestaan wordt aanbevolen om deze plek middels proefsleuven te laten onderzoeken (figuur 8). Het proefsleuvenonderzoek moet uitgevoerd worden op basis van een Programma van Eisen dat is goedgekeurd door de bevoegde overheid (de gemeente Woudrichem).

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt de bevoegde overheid (de gemeente Woudrichem) een selectiebesluit. Indien gewenst kan RAAP u hierbij ondersteunen.

Figuur 8. Aanbevelingenkaart.

Literatuur

- Alterra**, 2005. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 44 W/O*, Alterra, Wageningen.
- Berendsen, H.J.A.**, 1998. *De vorming van het land: inleiding in de geologie en geomorfologie*. Assen.
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik & A.H. Geurts**, 2012. *Rhine-Meuse Delta Studies: Digital Basemap for Delta Evolution and Palaeogeography*. Utrecht.
- Ellenkamp, G.R.**, 2010. Een gevecht tussen Maas, Alm en Merwede: een erfgoedkaart voor de gemeente Woudrichem. Deel 1: toelichting op de archeologische en de cultuurhistorische kaart. *RAAP-rapport 2189*. RAAP, Weesp.
- Koekkelkoren, A.M.H.C.**, 2013. Archeologisch bureauonderzoek & inventariserend veldonderzoek, verkennende fase. BP sportpark en centrum, Rijswijk, Gemeente Woudrichem. *IDDS Archeologie rapport 1535*. IDDS Archeologie, Noordwijk.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong**, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Timmermans, F.**, 2014. *Programma van Eisen, Brede school Rijswijk, gemeente Woudrichem. Proefsleuvenonderzoek met eventuele doorstart naar een opgraving & karterend/waarderend booronderzoek*. Regio West-Brabant, Etten-Leur.
- Staring Centrum**, 1990. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 44 Oost Oosterhout*. Wageningen.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. De ligging van het plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Schema van de opbouw van een rivierenlandschap (bron: Berendsen, 1998).

Figuur 3. Projectie van het plangebied op het kadastrale minuutplan van circa 1844.

Figuur 4. Resultaten van het proefsleuvenonderzoek en het booronderzoek.

Figuur 5. Profiel van sleuf 3 met een greppel (spoor S15).

Figuur 6. Verdeling van alle baksels.

Figuur 7. Metaalvondsten (boven: V16 en V26; midden: V29 en V17; onder: V18).

Figuur 8. Aanbevelingenkaart.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Sporenoverzicht.

Tabel 3. Vondstenoverzicht.

Tabel 4. Verdeling van de vol-middeleeuwse baksels.

Tabel 5. Verdeling van de baksels uit de Nieuwe tijd.

Tabel 6. Scoretabel waardestelling van vindplaats 1 (tabel 5 uit de KNA).

Bijlage 1. Sporenlijst.

Bijlage 2. Vondstenlijst keramiek.

Bijlage 3. Vondstenlijst keramisch bouwmetaal.

Bijlage 4. Vondstenlijst natuursteen.

Bijlage 5. Vondstenlijst metaal.

Bijlage 6. Vondstenlijst glas.

Bijlage 7. Vondstenlijst bot.

Bijlage 8. Boorbeschrijvingen.

Bijlage 1: Sporenlijst

spoor	put	vlak	vorm	gecoupeerd	vorm coupe	diepte	afgewerkt	interpretatie	textuur	mediaan	bioturbatie	kleur	gevekt	humus	puin	houtskool	plantenresten	ijzer/mangaan	opmerking
1	1	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
2	1	1	lineair	nee		0	nee	recente versroring	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
3	1	1	lineair	nee		0	nee	recente versroring	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
4	1	1	lineair	nee		0	nee	recente versroring	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
5	1	1	lineair	ja	komvormig	40	nee	greppel	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
6	1	1	lineair	nee		0	nee	recente versroring	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
7	1	1	lineair	nee		0	nee	recente versroring	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
8	1	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
9	2	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
10	2	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
11	2	1	lineair	ja	komvormig	56	nee	greppel	klei, sterk zandig		nee	bruingrijs		zwak humeus					
12	3	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, matig zandig		ja	bruingrijs	licht		spikkels				afwateringsgreppel
13	3	1	lineair	nee		0	nee	recente versroring	klei, matig zandig		nee	lichtbruin	licht						
14	3	1	ovaal	nee		0	nee	recente versroring	klei, matig zandig		nee	bruin	lichtbruin		spikkels	spikkels			
15	3	1	lineair	ja	komvormig	55	nee	greppel	klei, matig zandig		nee	bruin	licht		spikkels				afwateringsgreppel
16	3	1	rond	ja	vierkant	24	ja	kuil	klei, matig zandig		nee	donkerbruin	licht		grote brokken				recent stuk glas
17	3	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, matig zandig		nee	bruin	licht		grote brokken		hout		afwateringsgreppel
18	4	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, matig zandig		nee	bruin	licht						
19	4	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, matig zandig		nee	bruin	licht						
20	4	1	lineair	ja	komvormig	66	nee	greppel	klei, matig zandig		nee	bruin	licht						
21	5	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, matig zandig		nee	donkerbruin	licht		grote brokken				
22	6	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, matig zandig		nee	donkergrijs	licht						
23	6	1	lineair	nee		0	nee	greppel	klei, matig zandig		nee	donkergrijs	licht						
24	5	1	lineair	nee		0	nee	recente versroring	zand, sterk siltig	matig fijn	nee	lichtbruingrijs	licht						in profiel 531
7000	1	1	n.v.t.	nee		0	nee	ophogingslaag	zand, matig siltig	matig grof	nee	donkerbruingrijs		matig humeus					ophoging
8000	1	1	n.v.t.	nee		0	nee	cultuurlaag	klei, sterk zandig		nee	donkerbruingrijs		matig humeus					Ab
9000	1	1	n.v.t.	nee		0	nee	vlak	klei, sterk zandig		nee	lichtgrijsbruin							C-horizont
9001	1	1	n.v.t.	nee		0	nee	vlak	zand, matig siltig	matig fijn	nee	lichtgrijsbruin						veel ijzer- en mangaanvlekken	C-horizont, bedding
9002	5	1	n.v.t.	nee		0	nee	oeverwal	klei, sterk siltig		nee	bruin	licht						
9999	1	1	n.v.t.	nee		0	nee	recente versroring	zand, matig siltig	matig fijn	nee	lichtgrijsbruin						veel ijzer- en mangaanvlekken	

Bijlage 2: Vondstenlijst keramiek

vondstnr.	subnr.	put	vlak	spoor	boring	diepte (cm -Mv)	aantal	W	beschrijving	baksel	vorm	datering	afwerking
1		1	1	1			1	1	wandscherf	Pingsdorf?		11-12e	verweerd
2		1	1	9999			1	1	wandscherf	Maaslands wit		10-12e	
5	1	1	103	8000			1	5	wandscherf	blauwgrijs		12-14A	
5	2	1	103	8000			1	3	wandscherf	roodbakkend		15-18e?	loodglazuur
6		1	1	9000			1	1	wandscherf	Maaslands wit		10-12e	
8		1	1	8			1	9	wandscherf	industrieel wit		19-20e	
10		1	1	9000			1	9	wandscherf	kogelpot	kookpot	10-11e	
11	1	2	1	10			2	8	wandscherf	kogelpot	kookpot	10-11e	
11	2	2	1	10			1	3	wandscherf	blauwgrijs		10-11e	
12	1	2	1	9000			1	12	wandscherf	Maaslands wit	kookpot	11-12e	rossig
12	2	2	1	9000			1	13	wandscherf	roodbakkend	grape	14-15e	
13		2	1	9999			1	2	wandscherf	onbekend		13-18e	
14		2	1	9999			1	5	wandscherf	roodbakkend		17-18e	
15		2	1	9999			1	7	wandscherf	pingsdorf	tuitpot	11-12e	
19		3	1	12			1	2	wandscherf	kogelpot	kookpot	10-11e	
21		3	1	15			1	4	wandscherf	pingsdorf		11-12e	
22		3	1	9999			3	18	wandscherf	kogelpot	kookpot	10-11e	
25		3	1	9999			1	11	wandscherf	steengoed	jenever-/mineraalwaterfles	18-19e	
28	1	4	1	8000			2	60	wandscherf	roodbakkend		18-19e	slibversiering
28	2	4	1	8000			2	20	wandscherf	roodbakkend		18-19e	mangaanglazuur
28	3	4	1	8000			1	5	wandscherf	Paffrath		10B-12e	
28	4	4	1	8000			1	5	wandscherf	Maaslands wit		11-12e	
30	1	6	1	9000			1	3	wandscherf	roodbakkend		14-15e	spaarzaam glazuur
30	2	6	1	9000			1	3	wandscherf	Zuid-Limburgs?		11-12e	
31		5	1	9002			1	2	wandscherf	blauwgrijs	beker	11-12e	
32		5	1	9002			1	1	wandscherf	Andenne/Maaslands		11-12e	spatglazuur
34		1	132	5			1	1	wandscherf	steengoed	kan?	12-13e	
37	1	3	1	16			2	15	wandscherf	kogelpot	kookpot	10-11e	
37	2	3	1	16			2	5	wandscherf	Andenne/Maaslands		11-12e	
37	3	3	1	16			1	5	wandscherf	roodbakkend		18-19e	
39		6	1	22			1	29	bodemscherf	Zuid-Limburgs?		12-13e	
40					3	20-50	3	1	wandscherf	roodbakkend		16-19e	
41					2	35-80	5	2	wandscherf	roodbakkend		16-19e	
42					6	60-95	1	1	wandscherf	grijsbakkend		11-14A	
43					7	45-70	1	1	wandscherf	roodbakkend		16-19e	
44	1				8	25-70	3	1	wandscherf	grijsbakkend		11-14A	
44	2						2	1	wandscherf	roodbakkend		16-19e	

Bijlage 3: Vondstenlijst keramisch bouw materiaal

vondstnr.	subnr.	put	vlak	spoor	aantal	gewicht (gram)	materiaal	L (cm)	B (cm)	D (cm)	kleur	magering	gebroken	hardheid	glazuur	mortelaankoeksel
9	1	1	1	8	1	750	baksteen	13,7	6,7-7,0	3	geel	zand	nee	hard	nee	nee
9	2	1	1	8	1	100	baksteen	>9	>7	3,7	oranjerood	zand	ja	hard	nee	nee
23	1	3	1	12	1	350	baksteen	>8	7	3,5	geel	zand	ja	hard	nee	nee
23	2	3	1	12	1	290	baksteen	>6	>5	4,5	bruingeel	zand	ja	hard	nee	nee
27		3	1	17	1	320	baksteen	>9	>6	4,5	oranje	zand	ja	matig	nee	nee
33		1	132	5	1	31	baksteen	>5	>4	>2	rood	zand	ja	hard	nee	nee
38	1	3	1	16	1	6	baksteen	>3	>3	>2	geel, rood geband	zand	ja	hard	nee	nee
38	2	3	1	16	2	5	baksteen	>4	>2	>1	grijs	zand	ja	hard	nee	nee

Bijlage 4: Natuursteen

vondst	put	vlak	spoor	aantal	gewicht (gram)	materiaal	functie	L (cm)	B (cm)	D (cm)	kleur	datering	verbrand	gebroken	bewerkingssporen
4	1	1	5	1	1	leisteel	daklei	2	1	0,3	blauwgrijs		nee	ja	nee
35	3	1	16	1	1	steenkool	brandstof	1	1	1	zwart		nee	ja	nee

Bijlage 5: Vondstenlijst metaal

vondstnr.	subnr.	put	vlak	spoor	aantal	gewicht (gram)	metaal soort	beschrijving	algemeen	conserveren	L (cm)	B (cm)	D (cm)	datering	opmerking
16		2	1	9999	1	1	brons	beslag/embleem	driehoekig, met parallelle fijne groeven van boven naar beneden in bovenste en onderste strook; in middendeel geometrische motieven van stippen en droehoekjes	nee	2	1,6	0,2	Nieuwe tijd C	
17		2	1	9999	1	8	lood	onderdeel gereedschap?	kokervorm, platgeslagen en met 'tanden' op 1 uiteinde	nee	1,6	2	0,2		
18		2	1	9999	1	35	tin	bestek	lepel, alleen steel aanwezig	nee	14	0,6-1,6	0,2		
26		3	1	8000	1	9	brons	schaar	1 deel van handvat, versierd met (roof-) vogel, vierkante doorsnede steel	nee	5,6	2,2	0,5		
29	1	4	1	8000	1	1	brons	sluitring		nee	diam. 2,7 cm, diam. gat 8 mm)		1,5		
29	2	4	1	8000	1	2	brons	munt	ZEELANDIA, duit	nee	diam. 2,2		0,1	17e eeuw	

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

Bijlage 6: Vondstenlijst glas

vondst	put	vlak	spoor	aantal	gewicht	type	maakwijze	L (mm)	B (mm)	D (mm)	kleur	datering	verwerking	verbrand	gebroken
24	3	1	9000	1	1 gram	ruit	geperst	2	2	0,15	doorzichtig	Nieuwe tijd C	nee	nee	ja

Bijlage 7: Vondstenlijst bot

vondstnr.	subnr.	put	vlak	spoor	aantal	gewicht (gram)	opmerking
3		1	1	5	2	66	groot zoogdier
7		1	1	9000	1	1	(middel) groot zoogdier
20		3	1	15	1	66	groot zoogdier

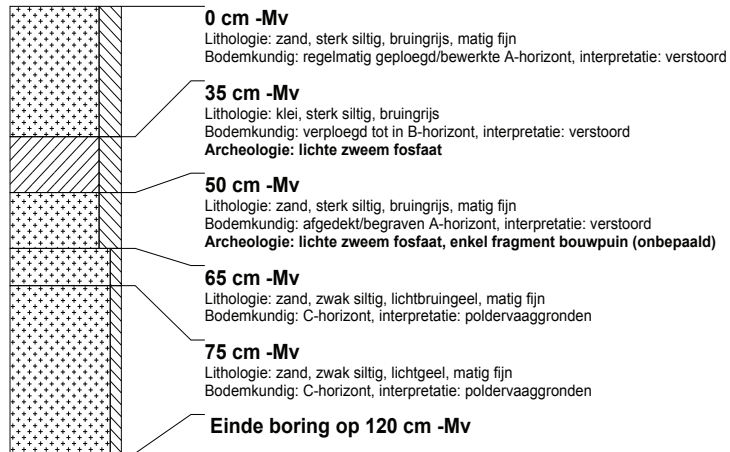
Bijlage 8: Boorbeschrijvingen

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

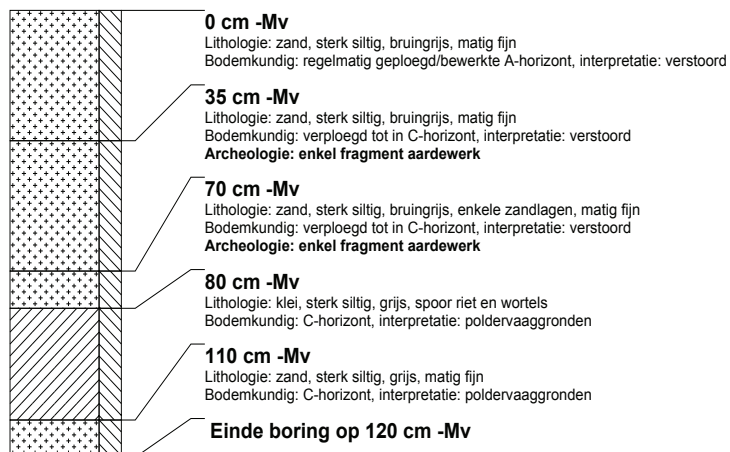
boring: GIEAL-1

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

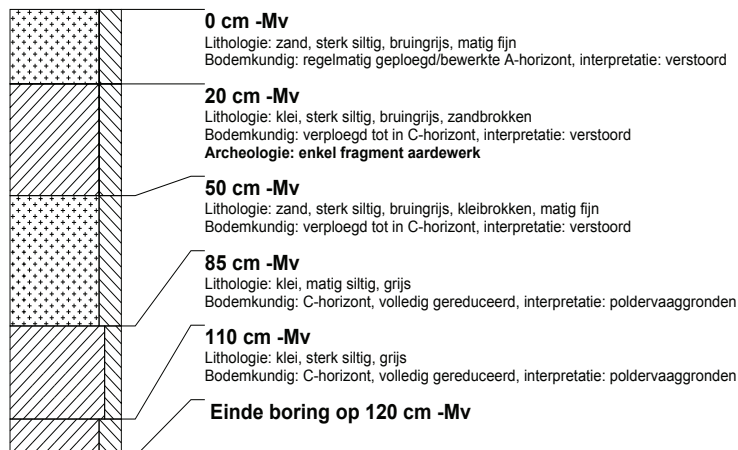
boring: GIEAL-2

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-3

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

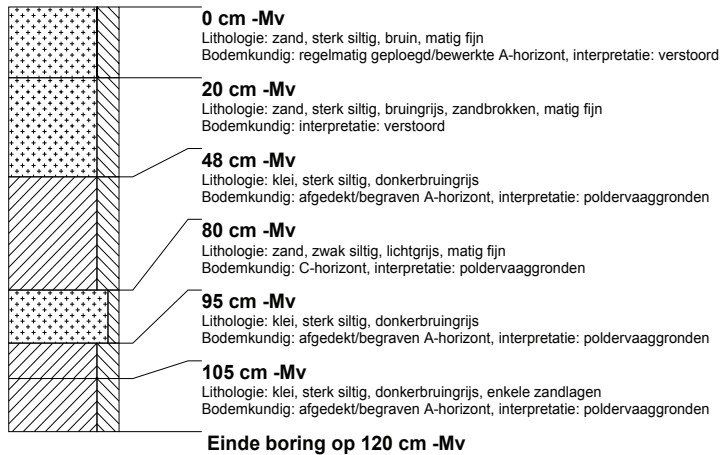

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

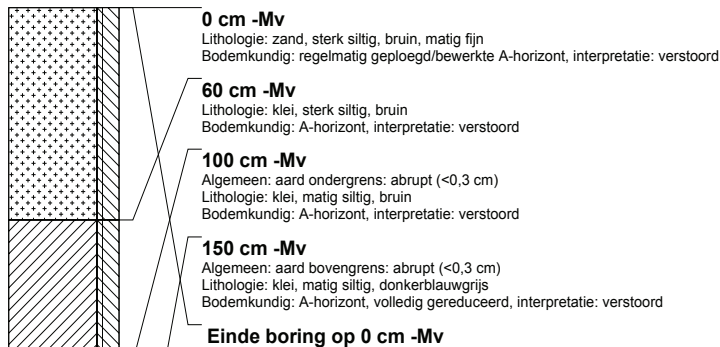
boring: GIEAL-4

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

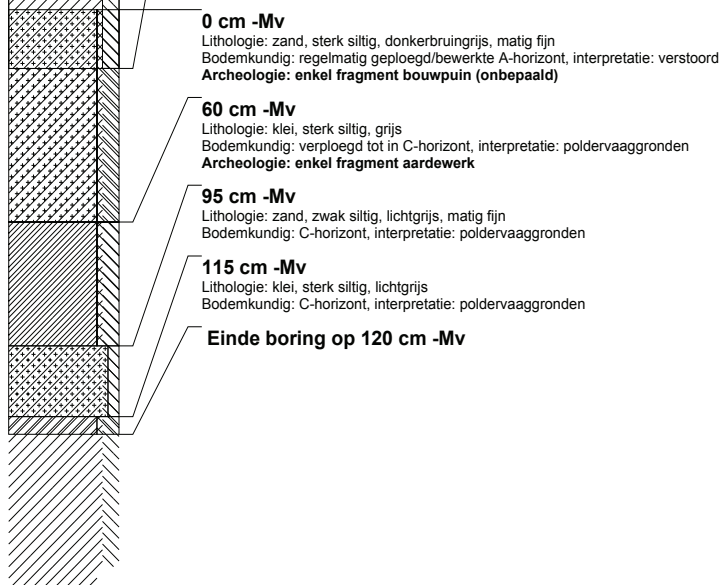
boring: GIEAL-5

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-6

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

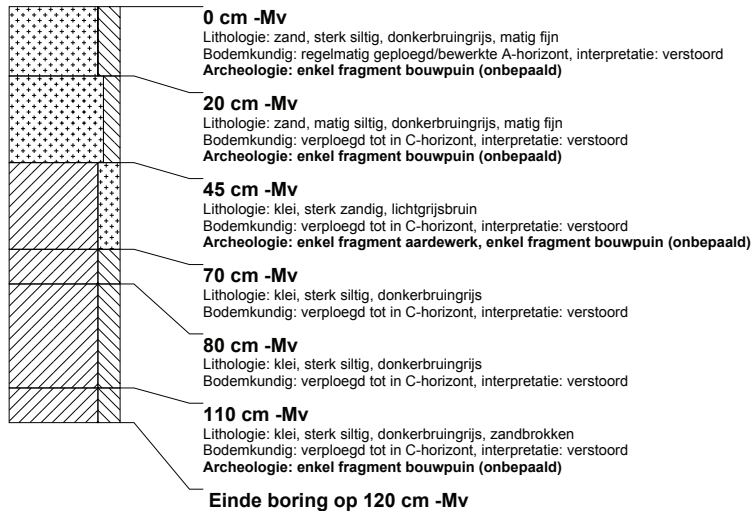

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

boring: GIEAL-7

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-8

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-9

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

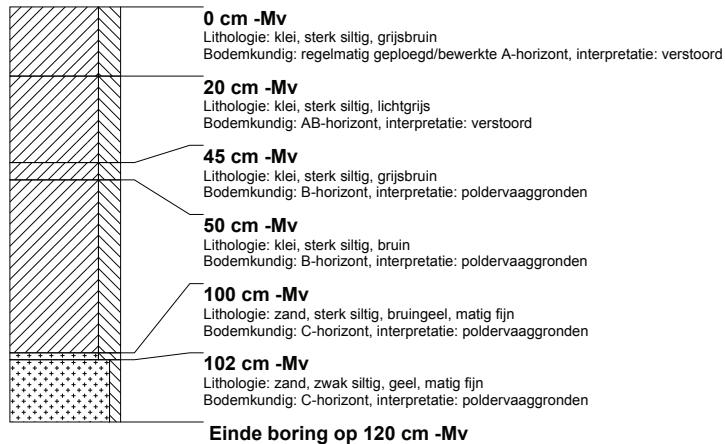

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

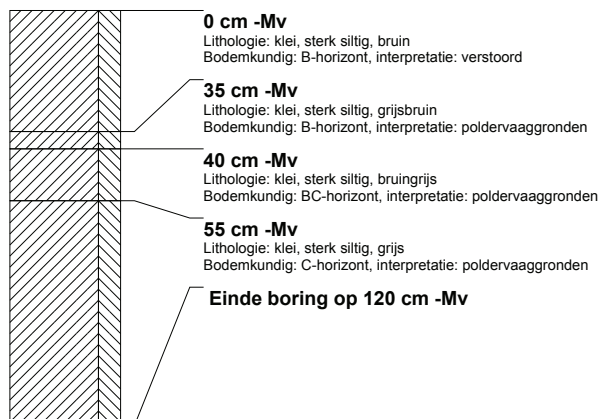
boring: GIEAL-10

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-11

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-131

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

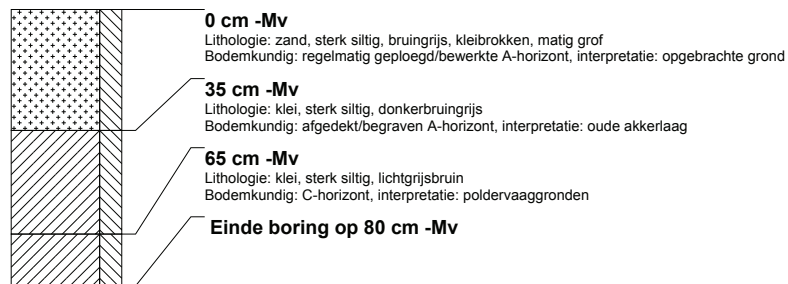

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

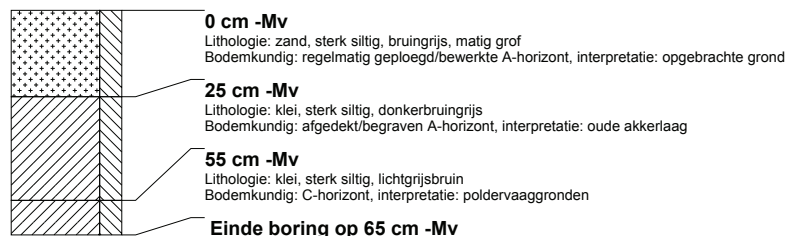
boring: GIEAL-132

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

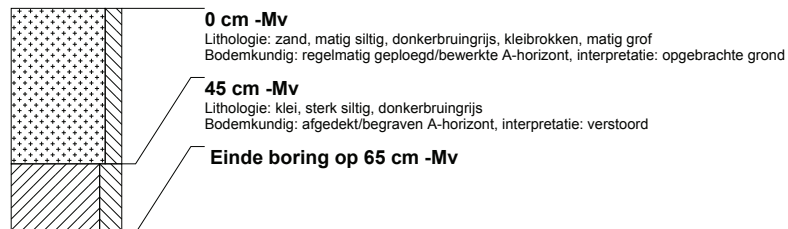
boring: GIEAL-133

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

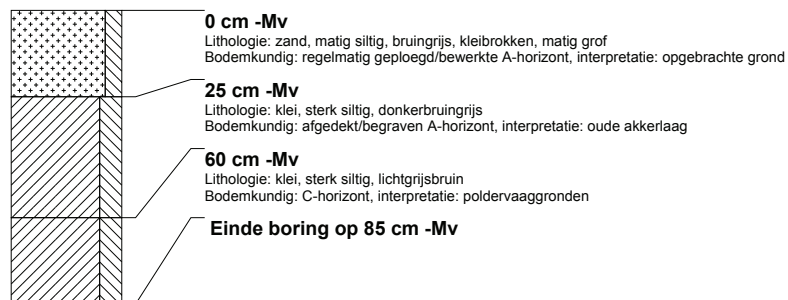
boring: GIEAL-134

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-135

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

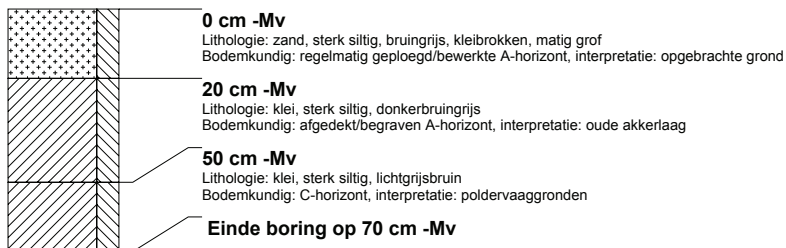
boring: GIEAL-136

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

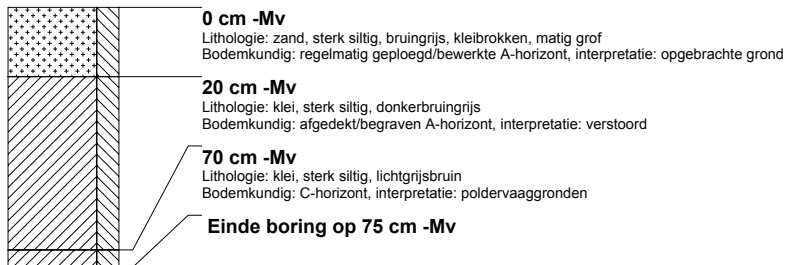
boring: GIEAL-231

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

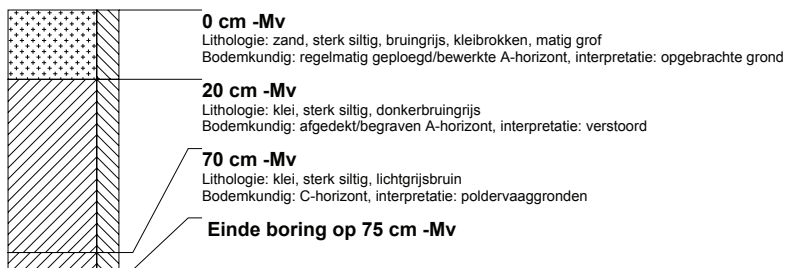
boring: GIEAL-232

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-233

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

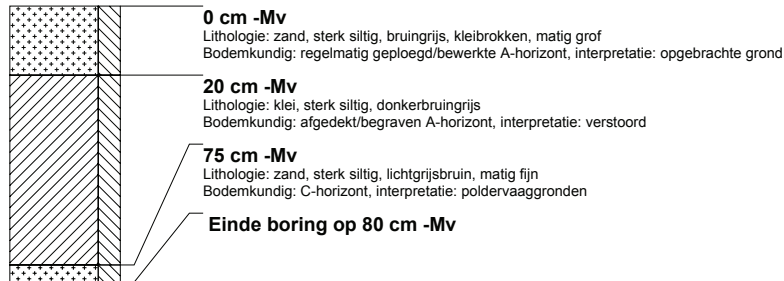

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

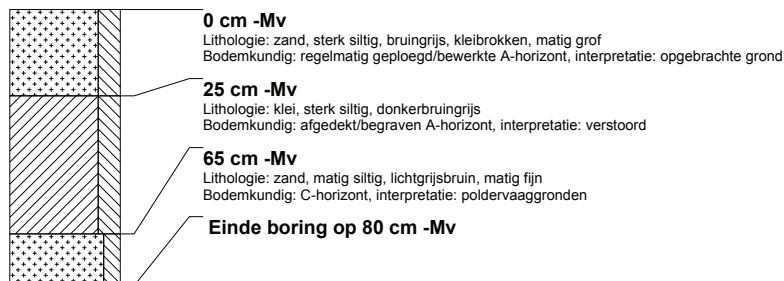
boring: GIEAL-234

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

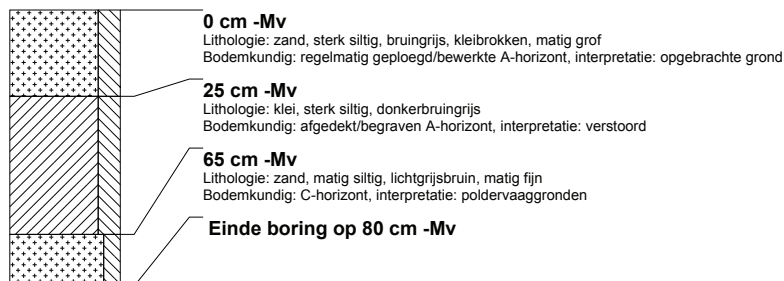
boring: GIEAL-235

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

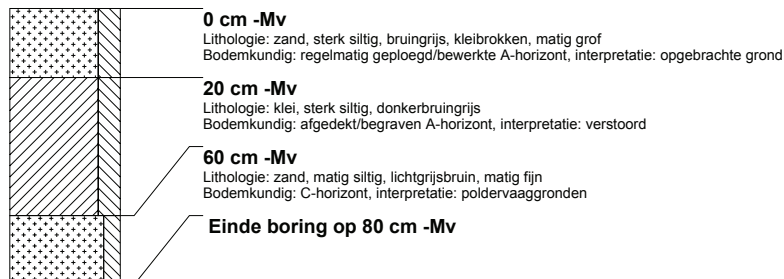
boring: GIEAL-236

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-331

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

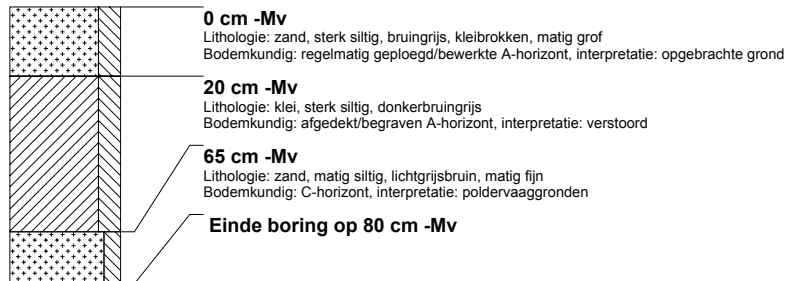

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

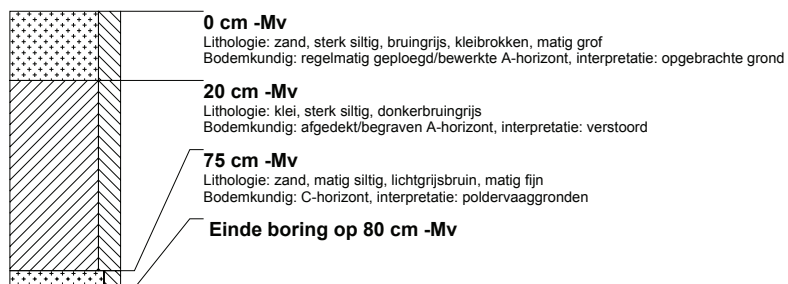
boring: GIEAL-332

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

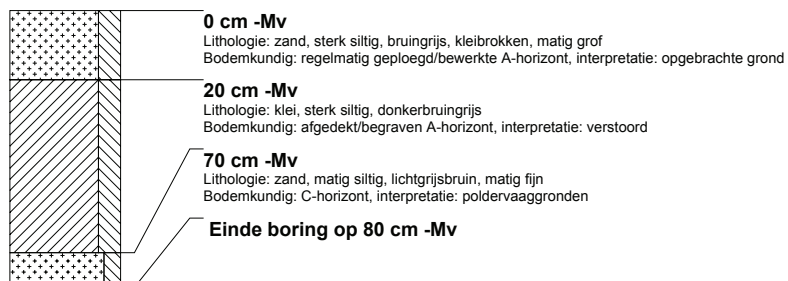
boring: GIEAL-333

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

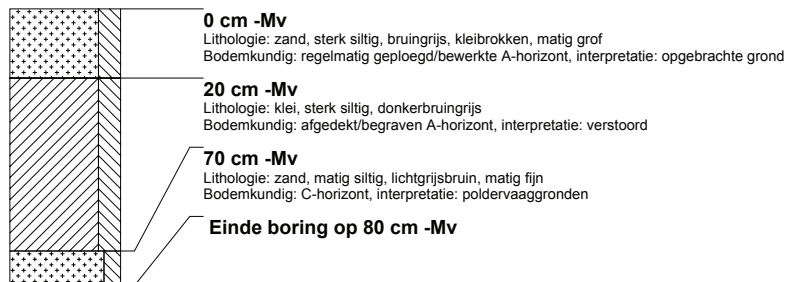
boring: GIEAL-334

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-335

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

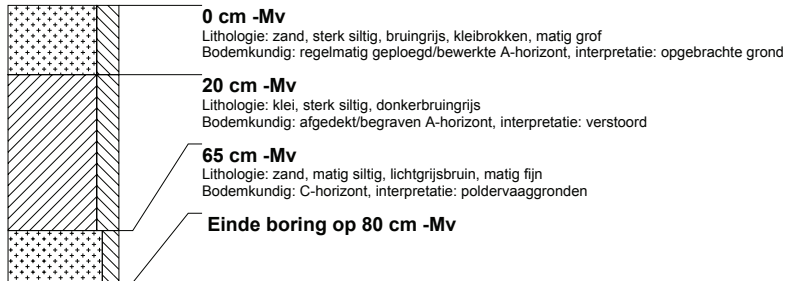

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

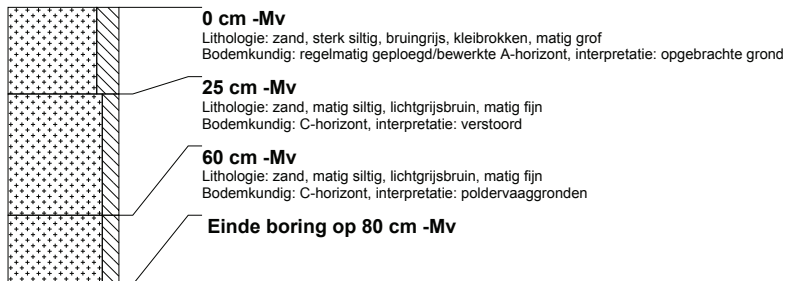
boring: GIEAL-336

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

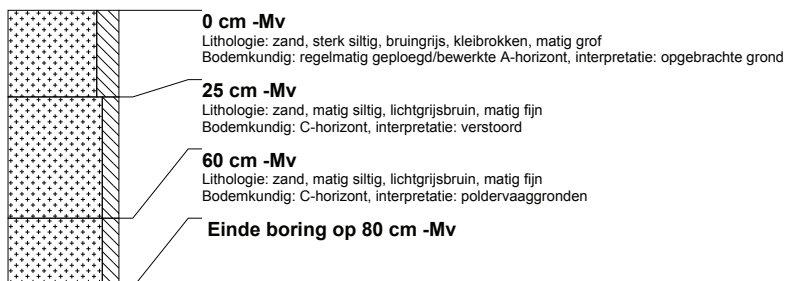
boring: GIEAL-431

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

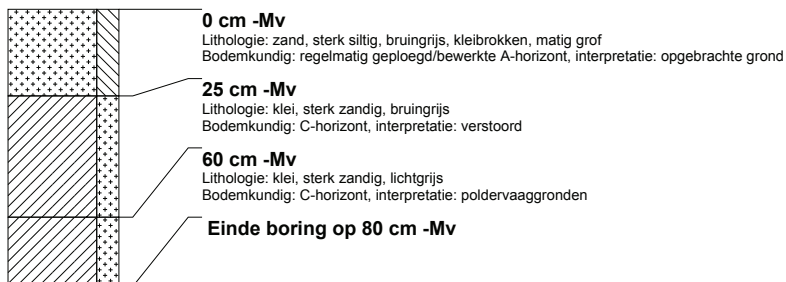
boring: GIEAL-432

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-433

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

boring: GIEAL-434

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

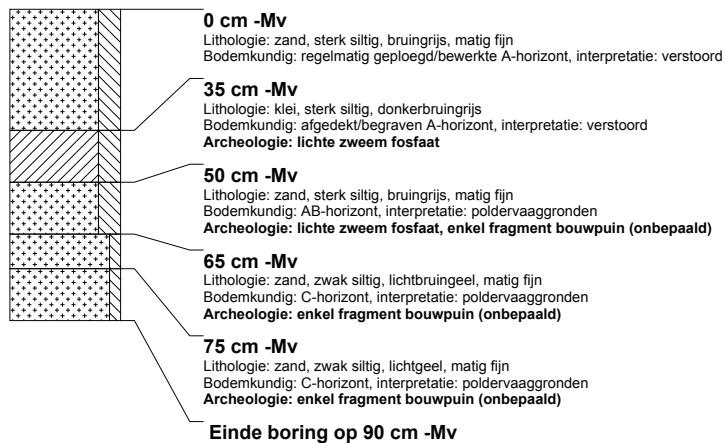
boring: GIEAL-435

datum: 24-6-2015, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-436

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

boring: GIEAL-512

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-531

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

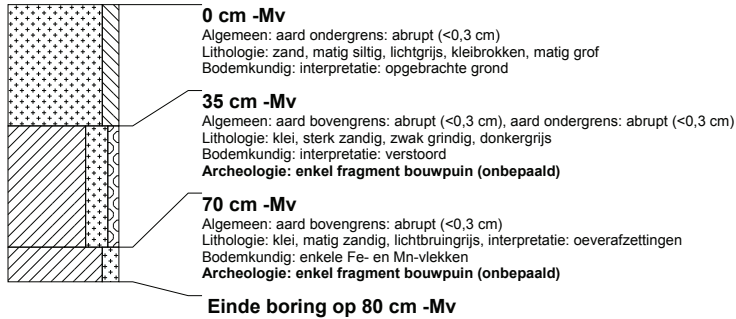

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

boring: GIEAL-533

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

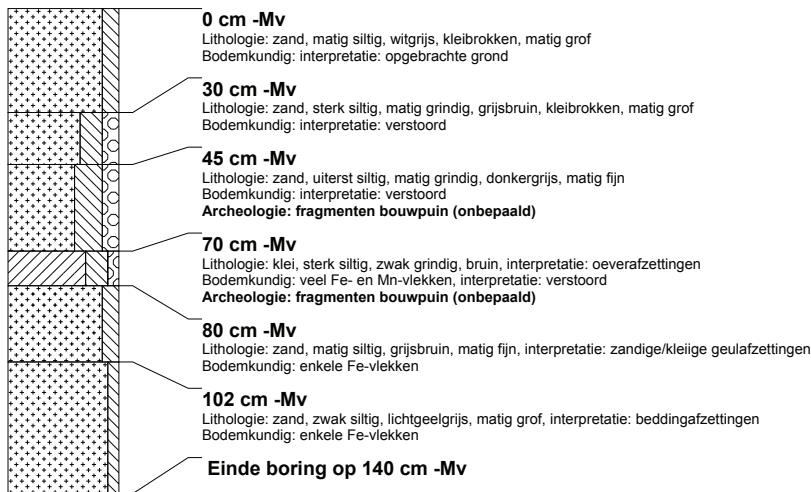
boring: GIEAL-534

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-611

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

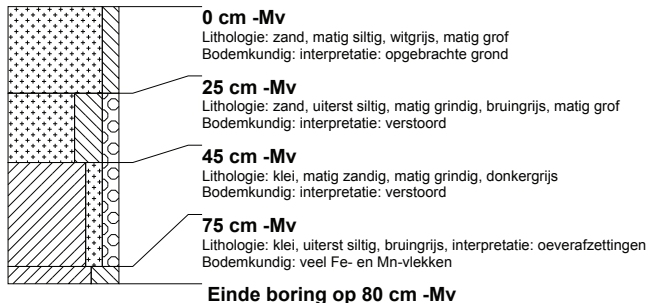

RAAP-RAPPORT 3025

Plangebied Brede school in Rijswijk, gemeente Woudrichem; archeologisch onderzoek
een proefsleuven- en booronderzoek

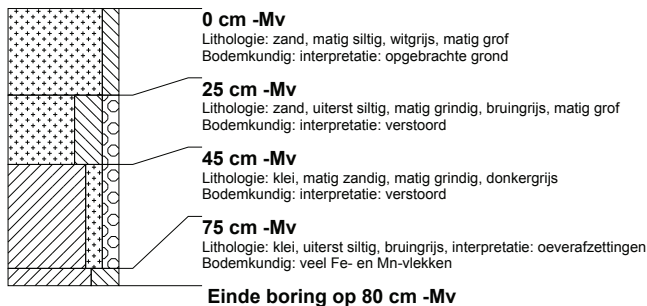
boring: GIEAL-612

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-613

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: GIEAL-614

datum: 24-6-2015, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Woudrichem, plaatsnaam: Giessen, opdrachtgever: Gemeente Woudrichem, uitvoerder: RAAP Zuid

